

ORIGINAL ARTICLE

Evaluation of City Development Strategy (CDS) in Improvement of Informal Settlements in Imam Khomeini Port

Roudabeh Farhady^{1*}, Donya Soleimanizadeh²

¹ Assistant Professor,
Department of Geography and
Urban Planning, Payame Noor
University, Tehran, Iran.

² Msc, Department of
Geography and Urban Planning,
Payame Noor University,
Tehran, Iran.

Correspondence

Roudabeh Farhady

Email: r_farhadi@pnu.ac

How to cite

Farhady, R. & Soleimanizadeh, D.
(2023). Evaluation of City Development
Strategy (CDS) in improvement of
informal settlements in Imam Khomeini
Port. Urban Ecological Research, 14(1),
119-146.

ABSTRACT

This research has investigated City Development Strategy (CDS) in improvement of informal settlements in Imam Khomeini Port. The research type is applied and its method is descriptive-analytical and quantitative. We used documentary and library methods to explain the goals and principles of CDS field survey to check its indicators in the study area and questionnaire to collect data. The sample size was determined by Cochran formula with the number of 376 residents by simple random sampling and 50 experts and 26 components were selected as dependent variables for indicators of governance, competitiveness, banking and livability. The reliability of the questionnaires was confirmed by Cronbach's alpha coefficient, 0.76 for the residents' and 0.81 for the experts' questionnaires. Inferentiotic statistics methods such as T-test were used for data analysis SWOT analysis was used to determine appropriate strategies and QSPM method was used to prioritize strategies. The results of the studied indicators from the perspective of citizens with an average of 2.3 and from the experts' view with an average of 2.9 showed that CDS indicators in Imam Khomeini port are not in a good conditions. Appropriate strategies (WT) with defensive position were determined and prioritized. The first to fourth priorities were determined in the order of attracting people's participation, focusing on strategic thinking and integrated urban management, paying special attention to environmental issues and justice in access to facilities. The innovative approach of this research is to provide operational solutions to improve the situation of a city that has hosted the immigrants of the imposed war and endured a lot of pressure during the 8 years of holy defense.

KEYWORDS

City Development Strategy, Informal Settlements, Imam Khomeini Port.

نشریه علمی

پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری

«مقاله پژوهشی»

ارزیابی راهبرد توسعه شهر (CDS) در بهبود سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره)

رودابه فرهادی^{۱*}، دنیا سلیمانی‌زاده^۲

چکیده

این پژوهش وضعیت سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) را با توجه به شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) بررسی نموده است. نوع پژوهش کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی و کمی است. برای تشریح اهداف و اصول CDS از روش‌های اسنادی و کتابخانه‌ای، برای بررسی شاخص‌های آن در منطقه مورد مطالعه از پیمایش میدانی و برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد. حجم نمونه با فرمول کوکران به تعداد ۳۷۶ نفر از ساکنان با نمونه‌گیری تصادفی ساده و ۵۰ نفر از کارشناسان تعیین شد و ۲۶ مؤلفه برای شاخص‌های حکمروایی، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابل زندگی بودن به عنوان متغیرهای وابسته انتخاب گردید. پایایی پرسشنامه‌ها طبق ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷۶ برای پرسشنامه ساکنان و ۰/۸۱ برای پرسشنامه کارشناسان تایید شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار استنباطی مانند آزمون T و برای تعیین راهبردهای مناسب از تحلیل SWOT و برای اولویت بندی راهبردها از روش QSPM استفاده شد. نتایج شاخص‌های مورد بررسی از نظر شهروندان با میانگین ۲/۳ و کارشناسان با میانگین ۲/۹ نشان داد که شاخص‌های CDS در بندر امام خمینی (ره) وضعیت مناسبی ندارند. راهبردهای مناسب (WT) با موقعیت تدافعی تعیین و اولویت بندی شدند. اولویت اول تا چهارم به ترتیب جلب مشارکت مردم، تمرکز بر تفکر استراتژیک و مدیریت یکپارچه شهری، توجه ویژه به مسائل زیست‌محیطی و عدالت در دسترسی به امکانات تعیین شد. رویکرد نوآورانه این پژوهش، ارائه راهکارهای عملیاتی برای بهبود وضعیت شهری است که در خلال ۸ سال دفاع مقدس میزبان مهاجران جنگ تحمیلی بوده و فشار زیادی را تحمل کرده است.

واژه‌های کلیدی

راهبرد توسعه شهر، سکونتگاه‌های غیررسمی، بندر امام خمینی.

^۱ استادیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
^۲ کارشناس ارشد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:

رودابه فرهادی

رایانامه: r_farhadi@pnu.ac

استناد به این مقاله:

فرهادی، رودابه و سلیمانی‌زاده، دنیا (۱۴۰۲). ارزیابی راهبرد توسعه شهر (CDS) در بهبود سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره). فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۴(۱)، ۱۱۹-۱۴۶.

مقدمه

خشک‌بودن، ایستایی، بلندمدت بودن و غیر منعطف بودن طرح‌های جامع و تفصیلی و عدم انطباق آن‌ها با شرایط موجود در زمانی که سرعت تغییرات به‌تندی صورت می‌گیرد، عملاً کارکرد آن‌ها را ساقط کرده است. برای برون‌رفت از این مسئله در سال‌های اخیر رویکرد مشارکت مردمی در طرح‌های توسعه شهری جایگاه ویژه‌ای یافته است. این‌گونه طرح‌ها با توجه به میزان بالای مشارکت ذی‌نفعان می‌تواند راه‌حلی برای جایگزینی طرح‌های جامع و تفصیلی باشد. راهبرد توسعه شهر (CDS) یکی از این‌گونه طرح‌ها است که بهبود شرایط زندگی شهروندان را به‌عنوان هدف اصلی انتخاب کرده و به‌طور مستقیم مقوله کاهش فقر شهری را نشانه رفته است (حسین‌زاده دلیر و همکاران، ۱۳۹۰).

استراتژی توسعه شهر ابزاری است که به شهر کمک می‌کند تا پتانسیل شهرنشینی را مهار کرده و چارچوبی هماهنگ و نهادی را توسعه داده و بیش‌ترین استفاده را از فرصت‌ها داشته باشد و از همه مهم‌تر این‌که به ساکنان این شانس را می‌دهد که در آینده در جایی که زندگی می‌کنند، صدایی داشته باشند (Cities Alliance, 2019).

ایده پشت CDS این است که مداخلات استراتژیک عمومی، خصوصی و مدنی که به‌جا و به‌موقع باشد می‌تواند مسیر توسعه یک شهر را به‌طور قابل توجهی تغییر دهد و عملکرد آن را بهبود بخشد (Cities Alliance, 2016). روش‌شناسی راهبرد توسعه شهر یکی از کامل‌ترین و در عین حال واقع‌گرا و عملی‌ترین روش‌شناسی‌ها در میان مجموعه اسناد و برنامه‌ریزی‌های توسعه شهری است. در این راستا بهبود شاخص‌ها و پارامترهای طرح‌های توسعه شهری قبل از اجرای آن امری اجتناب‌ناپذیر است.

اولین مطالعاتی که در زمینه اسکان غیررسمی در ایران انجام گرفته، اغلب مطالعات موردی و به صورت کارهای میدانی بوده است که به مونوگرافی مناطق حاشیه‌نشین پرداخته و کم‌تر به جنبه‌های تئوریک و نظری موضوع توجه داشته است (فرجی ملایی، ۱۳۹۶).

این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ این سؤال است که سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمینی (ره) از لحاظ شاخص‌های راهبرد توسعه شهر (حاکمیت خوب، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابل زندگی بودن) در چه جایگاهی قرار دارند؟ تا با شناخت نیازهای ساکنان، به‌منظور تقویت حس مشارکت مردمی و با هدف بهبود سکونتگاه‌های غیررسمی در بندر امام‌خمینی (ره) راه‌کارهای برنامه‌ریزی و عملیاتی ارائه شود.

کشورهای در حال توسعه از منظر برنامه‌ریزی شهری با شرایط نامطلوبی مواجهند؛ به‌گونه‌ای که پیتز هال چشم‌انداز آن را با طرح سوآلی چنین توصیف می‌کند که آیا در شهرهای کشورهای در حال توسعه می‌توان به رهیافت‌هایی از برنامه‌ریزی شهری دست یافت و از طریق آن امید به افزایش درآمد و بهبود شرایط محلی همه شهروندان داشت؟ (Hall, 2004) برنامه‌ریزی شهری این کشورها مشخصه‌های مشترکی دارند که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: غیرواقعی و بلند پروازانه بودن و عدم ملاحظه امکانات اجرایی واقعی، فقدان نظام قانونی و ساختار سازمانی منسجم، کمبود منابع مالی و نارسایی مهارت‌ها و دانش فنی، عدم مشارکت شهروندان، چالش‌های کاربری زمین‌های شهری شامل گسترش بازار غیرقانونی زمین و مستغلات، ناتوانی دولت‌ها در نظارت بر اراضی، فقدان معیارها و استانداردهای مناسب کاربری مسکونی و انعطاف‌ناپذیری و ناسازگاری طرح‌های کنونی از جمله طرح جامع شهری (Gunder & Hillier, 2007).

وجود سکونتگاه‌های غیررسمی یکی از مشکلات برنامه‌ریزی به‌شمار می‌آید. این مشکل زمانی بروز می‌کند که ساختار فضایی (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و ...) برخی از نواحی یک شهر تفاوت آشکاری با سایر نواحی پیدا می‌کند (خالوباقری، ۱۳۹۰). تفاوت‌هایی که نیاز به تدوین برنامه‌ریزی متفاوت دارد.

بسیاری از پندارهای ناروا بر این موضوع اشاره دارد که سکونتگاه‌های غیررسمی مکان اصلی تجمع مجرمان و بزهکاران اجتماعی است. اما بررسی‌ها و مطالعات صورت گرفته حاکی از آن است که در بسیاری از موارد ساکنان اجتماعات غیررسمی مردمانی زحمتکش و شریف هستند و تنها به دلیل درآمد پایین برای تأمین مسکن با هزینه کم‌تر به سکونتگاه‌های غیررسمی روی آورده‌اند (تولایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۰). از طرف دیگر علت اصلی حاشیه‌نشینی، کنار گذاشتن تقریباً اجباری بخشی از جامعه در روند توسعه ناشی از عدم تعادل منطقه‌ای در بخش اقتصادی است که باعث ایجاد سیل مهاجرت جمعیت به سوی شهرهای بزرگ می‌شود (Abbott, 2007). این مهاجرت‌ها اغلب منجر به حاشیه‌نشینی یا اسکان غیررسمی می‌شود که از جمله پدیده‌های ناشی از شهرنشینی شتابان معاصر و از جلوه‌های بارز فقر شهری است و در شکل برنامه‌ریزی نشده و خودرو درون یا اطراف شهرها ظاهر شده است (ره‌نما، ۱۳۸۶).

مبانی نظری

مطالعه و تهیه و تدوین طرح‌های توسعه شهری به‌ویژه طرح‌های جامع و مبانی نظری آن‌ها از اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ دستخوش تغییرات بنیادی شده است. این تحولات بر اساس روش‌ها و نگرش‌های نظام‌مند به جای صرف نیرو برای شناختن جامع موضوع، تلاش خود را متوجه تحلیل مسئله کرده و جهت‌گیری عمومی تغییرات به سوی مشارکت شهروندان و انطباق با خواست و نیازهای جامعه بوده است. این تغییرات جابجایی معیارهای فیزیکی کالبدی شهرها، به سوی مجموعه‌ای اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی و تغییرات اساسی طرح‌های توسعه شهری به‌ویژه در کشورهای توسعه یافته را شامل شده است. از همین رو است که نظریه‌پردازی چون هال^۱، هاروی^۲، فریدمن^۳ و چادویک^۴، به ارایه این مفاهیم جدید و ضروری در برنامه‌ریزی شهری معاصر پرداخته‌اند.

پس از دهه ۱۹۷۰، جنبش‌ها و مکاتب بسیاری که در حوزه برنامه‌ریزی شهری شکل گرفتند، سعی در بهبود شرایط زندگی شهروندان داشته‌اند. در طول چند دهه گذشته، هر کدام از این مکاتب پس از آزمون و خطاهای مکرر، نقاط ضعف و قدرت و میزان کارایی خود را عرضه کرده‌اند. در این بین راهبرد توسعه شهر (CDS) از جدیدترین این مکاتب محسوب می‌شود (حسین‌زاده دلیر و همکاران، ۱۳۹۰) که در دهه ۱۹۸۰، توسط بانک جهانی ارایه شد. در واقع در سال ۱۹۹۹، با شکل‌گیری سازمان ائتلاف شهرها توسط بانک جهانی و مرکز سکونتگاه‌های انسانی سازمان ملل، به‌منظور ارتقای زندگی افراد فقیر شهری در کشورهای در حال توسعه، رویکرد راهبرد توسعه شهر در شهرهای کشورهای در حال توسعه با تأکید بر دو اولویت شکل‌گیری به خود گرفت. اولویت اول تعهد به برنامه‌های کلان برای بهبود شرایط زندگی غیر بهداشتی و آسیب‌پذیر فقیران شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی و زاغه‌ها در شهرهای کشورهای در حال توسعه و اولویت دوم تسهیل در فرآیندهای مشارکتی بود. به این معنا که برنامه‌ریزان محلی راهبردهای توسعه شهری چشم‌انداز وضعیت اقتصادی شهرهایشان را تعریف کنند و اولویت‌ها را برای سرمایه‌گذاری و اقدام مشخص سازند (Cities Alliance, 2001).

راهبرد توسعه شهر فرآیند آماده‌سازی چشم‌انداز بلندمدت آینده شهر از برنامه‌های ترسیم شده عملی کوتاه‌مدت برای رشد عادلانه در شهرها است که از طریق مشارکت شهروندان انجام می‌پذیرد. تمرکز CDS بر تقویت رقابت‌های اقتصادی است. فرآیند مشارکتی شامل درگیر کردن بازیگران اصلی از همه بخش‌های جامعه است و محصول آن یک راهبرد توسعه است که برای تکمیل مراحل اجرا و همچنین تغییرات موفقیت‌رسانی رقابتی شهرها طراحی شده است (Cities Alliance, 2007).

راهبرد توسعه شهر به جای تهیه و تدوین طرح‌های بلندمدت و غیرانعطاف‌پذیر و طرح‌های کلان شهری از قبیل طرح جامع، سعی دارد پاسخ سؤالاتی را که شهروندان به‌خصوص گروه‌های کم‌درآمد با آن مواجه هستند، بیابد. کاهش فقر شهری، اتخاذ راهبردهای حمایت از گروه‌های کم‌درآمد و بهبود شرایط غالب شهری، از مهم‌ترین اهداف این راهبرد به‌شمار می‌آید (حسین‌زاده دلیر، ۱۳۹۰).

فرآیند راهبرد توسعه شهر (CDS) به‌عنوان یک نظریه رویه‌ای - محتوایی و ب‌رویکرد نوین در برنامه‌ریزی شهری توسط سازمان ائتلاف شهرها (۱۹۹۹ م)، با هدف ارتقای توسعه شهری پایدار (رشد اقتصادی و اشتغال‌زایی)، ارتقای کیفیت اداره و مدیریت شهر (حکمرانی خوب شهری) و کاهش مداوم و سیستماتیک فقر شهری مطرح گردید. این رویکرد نوین به دنبال بسترسازی در جهت حل مشکلات شهرها است که از درون جامعه شهری می‌جوشد و از این‌رو به‌جای پاک کردن صورت مسئله، تلاش برای حل آن دارد. راهبردهای توسعه شهر به‌عنوان یک فرآیند مشارکتی سه هدف اصلی: بهبود مدیریت شهری، رشد اقتصادی و کاهش فقر شهری را دنبال می‌کند. علاوه بر این این راهبرد برای پایداری توسعه شهرها بر اساس چهار اصل کلی بنیان‌گذاری شده است که عبارت‌اند از: قابلیت زندگی^۵، رقابت‌پذیری^۶، بانک‌پذیری^۷ و مدیریت و حاکمیت خوب شهری^۸ (احدنژاد روشتی و مرادی مفرد، ۱۳۹۲).

راهبرد توسعه شهر نیازمند انعکاس واقعی مجموع چشم‌اندازهای همه ذی‌نفعان در شهر است (Asian Development bank,

1. Hall
2. Harvey
3. Friedman
4. Chadwik

5. Livability
6. Competitiveness
7. Bakking
8. Good Urban Management and Governance

- قانونمندی برقراری شرایط و زمینه لازم برای تعامل بین عناصر مدیریت شهری است که شامل شهروندان، نهادهای اداره کننده شهر، شورای اسلامی و بخش خصوصی است و نیازمند قرار گرفتن بر مدار قانونمندی می‌باشد (صرافی و عبدالمی، ۱۳۸۷).
- پاسخگویی یکی از شالوده‌های حکمرانی خوب شهر است. مدنی است تا طرف‌های هم سود، از عملکرد تصمیم‌گیران مطلع شوند و قدرت مهار آن‌ها را داشته باشند (می‌دری و خیرخواهان، ۱۳۸۳).
- شفافیت منای اصلی برای اعتمادسازی بین دولت و ملت است.

۲. بانکی و از نظر مالی پایدار بودن: امروزه جهان جدید شبکه‌ای است که تاروپود آن را اطلاعات و نظام ارتباطات الکترونیک تشکیل می‌دهد (کاستلز، ۱۳۸۰). بنابراین نمی‌توان جریان‌های قدرت، ثروت و اطلاعات فضای جریان‌ها را که فناوری اطلاعات و ارتباطات زمینه جهان‌گستر شدن آن را فراهم ساخته است، نادیده گرفت؛ زیرا به گفته آنتونی گیدنز، جهانی شدن فشرده‌گی روابط اجتماعی است به نحوی که مکان‌های دور را چنان به هم می‌پیوندد که رخدادهای بسیار دور از دسترس باعث شکل‌گیری رخدادهای محلی می‌شود (نظری و بازرگانی کیا، ۱۳۸۳). بانکی بودن را می‌توان از دو رویکرد متفاوت مورد بررسی قرار داد: اول از لحاظ سیستم مالیه شهری؛ اصولاً شهرها برای داشتن یک توسعه پایدار باید از درآمدهای پایدار نیز برخوردار باشند. دوم از نظر رشد فناوری و پیشرفت تکنولوژی ارتباطات که باعث تسهیل در امر تجارت و گردش مالی در سطح جهان شده است و به پایداری شهرها کمک شایانی خواهد کرد. برای ارزیابی منابع درآمدی (مالیه شهری) از ۵ مؤلفه کارایی اقتصادی، ثبات درآمدی، پذیرش، عدالت افقی و عمودی و قانونی بودن استفاده شده است.

- کارایی اقتصادی: نقش برجسته شهرداری‌ها چه از نظر سهم مخارج آن‌ها نسبت به کل مخارج شهر و چه از نظر تاثیرگذاری بر عملکرد بخش‌های خصوصی و غیردولتی غیر قابل انکار است. شهرداری‌ها با استفاده از اهرم‌های قانونی یا عوارضی درآمد تحصیل می‌کنند (قادری، ۱۳۸۵).

- ثبات درآمدی: شهرداری‌ها احتیاج به منابع درآمدی ثابتی دارند که تحت هر شرایطی بتوانند روی آن حساب باز کنند.

- پذیرش: لازمه پذیرش سیاسی و اجتماعی عوارض و بهای خدمات شهرداری، اطلاع‌رسانی، شفافیت در امور، مردم‌داری، دقت کامل در نوع و میزان هزینه‌ها و ارتباط بین درآمدهای وصول شده و هزینه‌ها است (قادری، ۱۳۸۵).

(2008) و با تکیه بر سرمایه‌های درون جامعه شهری به حل مسائل و مشکلات به شیوه‌های سیستمی و سلسله‌مراتبی می‌پردازد (Center for urban Development studies, 2001).

اهداف راهبرد توسعه شهر دستیابی به مدیریت و حاکمیت شهری بهبود یافته، رشد اقتصادی و اشتغال‌زاینده و کاهش فقر است و برای رسیدن به آن همانند بسیاری از راهبردهای توسعه‌ای دیگر، ۴ مرحله اساسی و مهم را بایستی طی کند: شناخت و تبیین وضع موجود، بررسی، و تبیین وضع بهینه، تدوین برنامه‌هایی برای رسیدن به وضع بهینه و تعیین راهبردها و اقدامات برای رسیدن به وضع بهینه. اصول این راهبرد بر این تفکر استوار است که شهرها باید از چهار جنبه کارکردی و پایدار باشند، یعنی مدیریت و حکمروایی خوب داشته باشند، بانکی بوده و از نظر مالی پایدار باشند، زیست‌پذیر و قابل زندگی و رقابتی باشند (Un-Habitat, 2003).

۱. مدیریت و حکمروایی خوب شهری: حکمروایی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور است و به رابطه میان شهروندان و حکومت‌کنندگان اطلاق می‌شود. در واقع این اصطلاح «رابطه» و نه دستگاه را توصیف می‌کند (لاله‌پور، ۱۳۸۶). بر اساس تعریف برنامه عمران سازمان ملل، حکمرانی خوب عبارت است از مدیریت امور عمومی براساس حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد و عادلانه و مشارکت گسترده مردم در فرآیند حکومت‌داری (می‌دری و خیرخواهان، ۱۳۸۳).

حکمروایی خوب یکی از پیش‌نیازهای توسعه پایدار است. به طوری که در کشورهای مختلف با ساختار اجتماعی و منابع طبیعی مشابه، با تغییر در شیوه مدیریت و اجرا نشان داده شده است که سطح اجتماعی و سطح زندگی بهبود یافته است (Downer, 2000). شهروند کسی است که در جامعه پایگاهی دارد و متناسب با آن حقوقی را دارا می‌باشد. ویژگی خاصی که پایگاه به شهروند می‌دهد، همان حرکت و پویایی در عرصه‌های مختلف جامعه است. یعنی افراد با قرار گرفتن در پایگاه شهروندی، میان هر سه حوزه جامعه (خصوصی، عمومی و دولتی) در حرکتند. شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در CDS توسط بانک جهانی این‌گونه معرفی شده‌اند: مشارکت، پاسخگویی، چارچوب قانونی برای توسعه، شفافیت و اطلاع‌رسانی (اسدی و رهنما، ۱۳۸۸).

- مشارکت به عنوان یکی از ستون‌های اساسی دموکراسی با مفاهیم همبستگی، همکاری، یاری و اتحاد همراه است. مشارکت تعهدی فعالانه، آگاهانه، آزادانه و مسئولانه است و یکی از سازوکارهای اعمال قدرت به شمار می‌آید که تنها می‌تواند از درون برخیزد.

زندگی می‌داند. این موارد می‌تواند سلامت جسمی، شرایط شخصی (از جمله ثروت و شرایط زندگی)، ارتباطات اجتماعی، اقدامات شغلی و یا دیگر عوامل اجتماعی و اقتصادی باشد (کوکبی، ۱۳۸۶: ۸۰). در مقابل رویکرد ذهنی، کیفیت زندگی را مترادف با شادی یا رضایت فرد در نظر می‌گیرد.

برای سنجش کیفیت زندگی (قابل زندگی بودن عینی) مؤسسه گالوپ شاخص‌هایی را پیشنهاد کرده است که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: شاخص‌های اجتماعی شامل خدمات بهداشتی درمانی، فرصت‌های شغلی، احساس اعتماد و امنیت و احساس امنیت شغلی؛ شاخص‌های اقتصادی شامل فقر و مشکلات مالی، مشکلات در پرداخت صورت حساب‌ها، ایمنی شهری، مشکلات زیست‌محیطی و آلودگی هوا، تغییرات آب و هوا، ایجاد شغل، کاهش بیکاری، کیفیت دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی و مشکلات صوتی؛ شاخص‌های کالبدی یا زیرساخت‌ها شامل حمل‌ونقل عمومی، امکانات فرهنگی از قبیل سالن‌های کنسرت، موزه‌ها، کتابخانه‌ها، مراکز آموزشی، فضاهای عمومی از قبیل بازارها و پیاده‌روها، خیابان‌ها، فضای سبز و باغ‌های عمومی، فضای تفریحی و امکانات ورزشی.

برای سنجش کیفیت زندگی (قابل زندگی بودن ذهنی) هم شاخص‌هایی تعریف شده است که عبارتند از: رضایت از زندگی، حس ایمنی و درک جرم و جنایت و دیگر مشکلات نامطلوب. در این پژوهش برای سنجش کیفیت زندگی در بندر امام خمینی سعی شده است از شاخص‌هایی استفاده شود که با شرایط و محیط سازگاری داشته باشد و بتواند کیفیت زندگی را در این شهر مورد سنجش قرار دهد.

۴. رقابتی‌بودن: یکی از اجزای کلیدی در مطالعات و تحلیل‌های CDS، تحلیل توان رقابت اقتصادی شهر در سطوح بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای است. به عبارت دیگر تدوین راهبرد توسعه و متعاقباً برنامه اجرایی، مستلزم تعیین مزیت رقابتی شهرها است (اشرفی، ۱۳۸۸). برای ایجاد رقابت شهری نیاز به ظرفیت‌سازی است که برخی از مؤلفه‌های آن عبارتند از: مدیریت کارآمد و توانا، به‌کارگیری استعدادها بالقوه و نظارت. همچنین رقابت شهری نیازمند زیرساخت‌ها است؛ یعنی مجموعه تسهیلاتی که امکان انجام خدمات عمومی اساسی و سیستم‌های پایه‌ای را فراهم می‌کند که با استفاده از آن‌ها می‌توان دیگر خدمات را از طریق فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی به عموم مردم عرضه کرد. این تسهیلات و خدمات زیرساختی را بخش دولتی یا ب خصوصی به جامعه عرضه می‌کند. دسته‌بندی زیرساخت‌ها شامل آب و

• عدالت افقی و عمودی: عدالت افقی وضعیت پرداخت یکسان مالیات و عوارض به وسیله خانوارهای واقع در یک گروه درآمدی است. عدالت عمودی با وضعیت پرداختی گروه بالاتر درآمدی، بیش‌تر از گروه درآمدی پایین‌تر تعیین می‌شود (قادری، ۱۳۸۵).

• قانونی بودن: بسیاری از عوارض وضع شده در طول سال‌های گذشته از نظر اسناد قانونی یا طی شدن روال تصویب و تأیید مورد خدشه قرار گرفته‌اند. این خدشه‌ها باعث دعوای بین اشخاص حقیقی و حقوقی از یک طرف و شهرداری‌ها از طرف دیگر می‌شود و فرصت کاری، درآمدی و ریسک‌پذیری را از مدیران شهری می‌گیرد (قادری، ۱۳۸۵).

برای ارزیابی بانکداری الکترونیکی (فناوری اطلاعات) از معیارهای بستر ارتباطی، ایجاد بستر ساخت و زیرساخت مالی و بانکی، آموزش و ایجاد اعتماد به شهروندان و ایجاد بستر نرم‌افزاری و امنیتی استفاده شده است:

• بستر ارتباطی: مهم‌ترین و موثرترین ابزار آغاز فرآیند بانکداری الکترونیکی دسترسی عمومی به بسترهای زیرساخت ارتباطات الکترونیکی می‌باشد. باید یکپارچگی لازم بین بسترهای شهری و بانکی وجود داشته باشد.

• ایجاد بستر ساخت و زیرساخت مالی و بانکی: یکی از ممیزه‌های بانک‌ها ایجاد شعب بانکی در سطح شهر و تسهیل خدمات شهری از طریق ایجاد زیرساخت‌های بانکی همچون کارت‌های اعتباری و هوشمند می‌باشد.

• آموزش و ایجاد اعتماد به شهروندان: موفقیت و اثربخشی بانکداری الکترونیک در سطح یک جامعه و دنیا به آشنایی و آگاهی شهروندان و اعتماد آن‌ها بستگی دارد.

• ایجاد بستر نرم‌افزاری و امنیتی: از عوامل مهم در شکل‌گیری و توسعه فرآیندهای بانکداری الکترونیکی توسعه نرم‌افزاری و افزایش امنیت در سیستم‌های آن است. در صورت فراهم بودن چنین شرایطی میزان اعتماد و رضایتمندی شهروندان افزایش می‌یابد.

۳. زیست‌پذیر و قابل زندگی بودن: در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می‌باشد که از چندین متغیر متأثر می‌گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می‌کند (Rahman, 2003). قابل زندگی بودن یکی از شاخص‌های مهم استراتژی توسعه شهری است که به دو صورت مفهوم عینی و ذهنی بررسی می‌شود. رویکرد عینی، کیفیت زندگی را به‌عنوان مواردی آشکار و مرتبط با استانداردهای

پیشینه تحقیق

پارنل و رایبسون^۲ (۲۰۰۶)، در مطالعه‌ای با عنوان «توسعه و سیاست شهری: استراتژی توسعه شهر ژوهانسبورگ» ابتکارات صورت گرفته برای تدوین CDS در شهر ژوهانسبورگ را بررسی کردند. بررسی تنش‌های بین دستور کار سیاستی رشد و توسعه اقتصادی و فرآیندهای سیاستی مشارکت و سیاست‌های رسمی نهادی از اهداف پژوهش آن‌ها بوده است. نتایج نشان داد که CDS ژوهانسبورگ تقلید کورکورانه‌ای از یک توسعه نیولیبرال نبوده است. بلکه برآمده از تقاضای محلی برای چشم‌انداز پس از آپارتاید و همچنین شور و شوق مجدد برای برنامه‌ریزی اقتصادی در سطح شهر است و در کنار تأکید بر رشد، همچنان تعهدی به کاهش فقر و تحول اجتماعی باقی مانده است. نکته مهم این بوده است که مشارکت، در حالی که تأثیرگذار بود، به هیچ وجه تنها مکانیسم تضمین‌کننده توزیع مجدد نیست و دولت محلی و نمایندگی شوراهای محلی همگی معتقد بودند که رشد باید با درخواست‌های ارایه خدمات و پرداختن به نیازهای فقرا در هم تنیده شود.

زیمرن^۳ (۲۰۰۸)، در مطالعه‌ای با عنوان «از شهر دم کرده تا شهر خنک: نئولیبرالیسم و استراتژی توسعه شهر خلاق در میلوآکی» با نگاهی انتقادی تحول شهر کارآفرین را بررسی کرد و نشان داد که رشد میلوآکی متأثر از تز ریچارد فلوریدا در مورد رابطه رشد اقتصادی پایدار و طبقه خلاق است و این ایده به‌طور گسترده‌ای در زیرساخت‌های کارآفرینی شهری در سراسر ایالات متحده بکار گرفته شد. وی همچنین نشان داد که استراتژی توسعه شهر خلاق میلوآکی به سختی نسخه‌های سیاست ارتدوکس که برای اولین بار توسط هاروی (۱۹۸۹) مشخص شد (و شامل تشدید رقابت بین شهری، بازاریابی مکان، توسعه به رهبری املاک، اعیانی سازی و نابرابری اجتماعی عادی شده بود) را نقض کرد. ممزوج شدن ایده‌های فلوریدا با اقدامات شهرداری در میلوآکی از تجدید حیات متعارف در منطقه مرکزی نسبتاً کوچک شهر حمایت کرد. اما هیچ کاری برای پیشی گرفتن از اضمحلال اقتصادی سایر بخش‌های شهر انجام نداد.

اشرفی (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای با عنوان «CDS رویکردی جدید در برنامه‌ریزی شهری» در رویکردی تحلیلی این استراتژی را بررسی و بیان می‌کند که این رهیافت به دنبال مشارکت سازمان‌یافته اقشار مختلف اجتماعی در شهر شرایطی را برای ایجاد شهر پایدار و برابر به

فاضلاب، حمل‌ونقل و ترابری، انرژی‌ها (آب، برق، گاز)، ساختمان و بنا، تأسیسات فرهنگی و تفریحی و مدیریت پسماندها و ضایعات و تصفیه‌خانه‌ها می‌باشد. در عین حال رقابت شهری نیازمند منابع انسانی است. یکی از کلیدی‌ترین عوامل در ایجاد شهر رقابتی، داشتن سرمایه انسانی و اجتماعی کارآمد، متخصص و دارای تحصیلات و مهارت می‌باشد که باعث افزایش بهره‌وری و در نتیجه بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی کارکنان می‌شود.

برنامه راهبرد توسعه شهر لزوماً یک فرایند خطی نیست. این شیوه از برنامه‌ریزی شهری فرآیندگرا است و در اغلب موارد در طول زمان معین شکل می‌گیرد. از سوی دیگر تدوین راهبرد توسعه شهری به شرایط و ویژگی‌های هر شهر بستگی دارد و این خصوصیتی است که این شیوه برنامه‌ریزی را از بسیاری از روش‌های دیگر متمایز می‌کند. بررسی تجربیات انجام شده در شهرهای مختلف جهان نشان داد که با در نظر گرفتن شرایط و ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هر شهر عواملی در موفقیت راهبرد توسعه شهر نقش کلیدی دارند که عبارتند از: توافق بین بازیگران، مشارکت موثر، قدرت رهبری، سازمان اجرایی، ظرفیت تکنیکی و تخصصی، حمایت مدیران و سیاست‌های ملی، سیستم ارزیابی موثر و همکاری مستمر (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۶).

در کشورمان ایران، نیمه اول دهه ۱۳۸۰، به دلیل ورود طرح‌های موضوعی توانمندسازی در عرصه برنامه‌ریزی شهری کشور، مقطعی روشن و تعیین‌کننده است. این طرح‌ها در شهرهای دارای مشکل اسکان غیررسمی توسط وزارت مسکن و شهرسازی و ستاد ملی و استانی توانمندسازی و بهسازی سکونتگاه‌های غیررسمی تهیه و با الگوی مشارکتی اجرا می‌شود و مبتنی بر دیدگاه شهر نگر^۱ برگرفته از دیدگاه‌های بانک جهانی و راهبرد توسعه شهر (CDS) است. به این معنی که می‌بایست تمامی محل‌های فرودست شهری یا فقیرنشین در کل شهر و در ارتباط عملکردی با کل شهر تحلیل و شناسایی شوند، سپس بر اساس اولویت، طرح‌های ساماندهی به‌مثابه بخشی از هدف عمومی نیل به شهری مولد و فراگیر از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی تعریف شوند. شهرهای زاهدان، کرمانشاه و بندر عباس از جمله شهرهایی بودند که در سال ۱۳۸۱ مطالعات آن آغاز شد و هم‌اکنون به مرحله اجرا رسیده‌اند (ایراندوست، ۱۳۸۹).

2. Susan Parnell and Jenny Robinson

3. Jeffrey Zimmerman

1. City Width

(CDS) عنوان می‌کنند که خشک بودن، ایستایی، بلندمدت بودن و غیرمنعطف بودن طرح‌های جامع و تفصیلی و عدم انطباق آن‌ها با شرایط موجود در زمانی که تغییرات به‌تندی صورت می‌گیرد، عملاً کارکرد آن‌ها را ساقط کرده است. به نظر آنان برای برون‌رفت از این مسئله، طرح‌های توسعه شهری با توجه به میزان بالای مشارکت ذی‌نفعان می‌تواند راه‌حلی برای جایگزینی طرح‌های فعلی باشد. بنابراین بهبود شاخص‌ها و پارامترهای طرح‌های توسعه شهری (CDS) قبل از اجرای آن امری اجتناب‌ناپذیر است.

صابری و همکاران (۱۳۹۱)، در مطالعه‌ای با عنوان «اولویت‌بندی استراتژی‌های توسعه شهر (CDS) با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی AHP (مطالعه موردی: کلان‌شهر اصفهان)» این اولویت‌بندی را با تلفیق معیارها و زیرمعیارهای استراتژی توسعه پایدار شهری انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که در برنامه‌ریزی شهر اصفهان، عدالت فضایی و توزیع بهینه خدمات و امکانات در اولویت اول، کسب درآمدهای پایدار در اولویت دوم، گسترش توریسم شهری در اولویت سوم و کاهش آلودگی هوا در اولویت چهارم قرار دارد. سپس با توجه به این که در هرگونه استراتژی توسعه شهری حکمروایی خوب محور اصلی به حساب می‌آید و از طرفی هرگونه تمهیداتی در جهت دستیابی به توسعه پایدار در گرو مدیریت کارآمد و مشارکت مردمی است، پیشنهاد کردند که ابتدا مکانیزم حکمروایی خوب با مشارکت مردم در کلان‌شهر اصفهان استقرار یابد و سرمایه اجتماعی لازم بین مردم و مدیران شهری حاصل گردد و سپس برای تدوین استراتژی‌ها و راهکارهایی مانند عدالت فضایی، کاهش آلودگی هوا و ... اقدام شود. از نظر ایشان تدوین و اجرای هرگونه استراتژی توسعه شهری بدون مدیریت کارآمد و یکپارچه و بدون مشارکت ذینفعان جامعه کارآمدی لازم را نخواهد داشت و در اولویت‌بندی استراتژی توسعه شهر، بهینه‌سازی ساختار مدیریت شهری باید به‌عنوان هسته اساسی مورد بررسی قرار گیرد و سپس سایر راهبردها اولویت‌بندی گردند.

احدنژاد روشتی و مرادی مفرد (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای با عنوان «نقش استراتژی توسعه شهر (CDS) در سیاست تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد شهری (مطالعه موردی: ناحیه صفرآباد و بی‌سیم شهر زنجان)» به این نتیجه رسیدند که بین استراتژی توسعه نواحی مذکور در شهر زنجان و تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد رابطه معنادار و مثبت وجود دارد و ابتدا شاخص اقتصادی و بعد شاخص کالبدی بیش‌ترین تأثیر را بر مسکن گروه‌های کم‌درآمد شهری در مناطق مورد مطالعه داشته‌اند.

هاشمی و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان «نقش

نفع فقیران شهری فراهم می‌آورد. لذا در بیش‌تر حالات بر روی رشد اقتصادی محلی تأکید دارد و هدف آن بهبود کارایی اقتصادی، ایجاد طیف وسیع اشتغال و توسعه و ارتقای خدمات است. این راهبرد می‌تواند بسیاری از مشکلات برنامه‌ریزی شهری را با استفاده از نبوغ و دانش محلی و مشارکت مردمی برطرف سازد. وی مشارکت شهروندان در طرح‌های شهری را مهم‌ترین پیش‌شرط موفقیت این طرح‌ها می‌داند و نتیجه می‌گیرد که عدم بکارگیری آرای مردمی، نبود انعطاف در برنامه‌ها و عدم تعهد در تهیه CDS جزو نقص‌های برنامه‌ریزی شهری در کشور ما است.

حیدری چپانه و رضاطبع ازگمی (۱۳۸۹)، در مطالعه‌ای با عنوان «نقش استراتژی توسعه شهر (CDS) در سیاست‌های تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد شهری» این استراتژی را بررسی کرده و به تحلیل سیاست‌های تأمین مسکن در ایران و جایگاه CDS پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که اگرچه گروه هدف سیاست‌های تأمین مسکن شهری در منطقه مورد مطالعه، گروه‌های کم‌درآمد شهر رشت بوده‌اند، اما در نهایت ساکنان آن‌ها گروه‌های بالاتر شهری بوده‌اند که معمولاً با مکانیسم‌های دولتی نظیر تعاونی‌های مسکن و یارانه‌های بانکی صاحب مسکن شده‌اند. در حالی که گروه‌های کم‌درآمد شهری از چنین حمایت‌هایی محروم بوده‌اند. بنابراین سیاست‌ها و نظام حمایتی مسکن نیازمند بازنگری اساسی و تجدید نگرش در رویکرد، مدیریت و توزیع منابع است و ضرورت دارد که با برنامه‌ریزی شهری مبتنی بر رویکرد CDS، شرایط کنونی فرآیند برنامه‌ریزی شهری و سیاست‌های تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد شهری تعدیل یابد.

حاتمی‌نژاد و فرجی ملایی (۱۳۹۰)، در مطالعه‌ای با عنوان «امکان‌سنجی اجرای طرح‌های استراتژی توسعه شهری در ایران» امکان اجرای این طرح‌ها در ایران را بر مبنای ظرفیت‌ها و شرایط سیستم مدیریت شهری کشور بررسی کردند. بر اساس نتایج تحقیق آن‌ها در شرایط کنونی ایجاد تغییرات بنیادین در مدیریت شهری، اقتصاد شهری و شاخص‌های کیفیت زندگی در جهت بسترسازی بکارگیری استراتژی توسعه شهر (به‌عنوان زیرساخت‌های اجرای این رویکرد) ضروری است. ولی ضعف ساختاری مدیریت شهری ظرفیت مناسبی برای اجرای استراتژی توسعه شهر را نداشته و نیازمند تحول است.

رهنما و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای با عنوان «شناسایی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهرهای استان خراسان رضوی»، جایگاه شاخص‌های راهبرد توسعه شهر (CDS) در شهر چناران را تحلیل و در بیان ضرورت بکارگیری رهیافت توسعه شهری

شهرهای مجاور، با افزایش سریع جمعیت مواجه بود. عدم کنترل و برنامه‌ریزی این جریان، منجر به شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی به خصوص در حاشیه شهر شد و به مرور در ساکنین این سکونتگاه‌ها حس تملک شخصی نسبت به زمین‌های تصرف شده به وجود آمد. از سوی دیگر وجود مشکلات فراوان در این سکونتگاه‌ها چالش عمده در توسعه پایدار شهری است و ضرورت دارد، راهکارها و تدابیر لازم برای حل مشکلات و مسائل آن‌ها ارائه شود.

روش انجام پژوهش

این پژوهش از نظر ماهیت توصیفی - تحلیلی است و به روش پیمایشی و کمی با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شد. جامعه آماری را ساکنان بالای ۱۸ سال سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) تشکیل دادند که تعداد ۳۷۶ نفر با استفاده از رابطه کوکران به عنوان حجم نمونه و با نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. همچنین برای گردآوری نظرات متخصصان، تعداد ۵۰ نفر از کارشناسان و مدیران شهری برگزیده شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته است.

شاخص‌های مورد بررسی شامل حکمروایی، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابل زندگی بودن، به‌عنوان متغیرهای وابسته تعریف شدند و برای بررسی دقیق‌تر، هریک به مؤلفه‌هایی تقسیم‌بندی و برای هر مؤلفه سؤالاتی تنظیم شد. در مجموع ۴۳ سوال در پرسشنامه‌ها مطرح شد که براساس طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفتند.

روایی پرسشنامه با نظر متخصصان (استادان دانشگاه) و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ با ضریب بالاتر از ۰/۷۶ برای پرسشنامه شهروندان و بالاتر از ۰/۸۱ برای پرسشنامه کارشناسان تأیید شد.

نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرونف با سطح معناداری بالاتر از ۰/۰۵ مورد تأیید قرار گرفت. بنابراین فرضیات با استفاده از آزمون‌های پارامتریک (آزمون T تک‌نمونه‌ای، آزمون T با دو نمونه مستقل و آزمون یو- مان ویتنی ویلکاکسون) در محیط نرم‌افزار SPSS مورد آزمون قرار گرفت.

راهبردهای مناسب با استفاده از مدل SWOT تدوین و با استفاده از روش (QSPM) اولویت‌بندی شدند. در پایان بر مبنای اولویت‌های دسته‌بندی شده راهکارهایی برای اجرای CDS در این بندر پیشنهاد شد. شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی در جدول ۱، آمده است.

مدیریت شهری در موفقیت رویکرد راهبرد توسعه شهری (CDS): مطالعه موردی شهر قزوین «عوامل مدیریتی موثر در پیاده‌سازی موفق راهبرد توسعه شهر قزوین را از طریق سنجش و ارزیابی این عوامل تحلیل کردند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که در مجموع ۲۳ عامل از بین ۲۹ عاملی که تأثیر آن‌ها در ناکارآمدی و عدم موفقیت این راهبرد مورد سنجش قرار گرفته بود، از همبستگی ۵۰ تا ۹۲ درصدی برخوردار هستند و به این نتیجه رسیدند که تفرق مدیریتی موجود در ساختار مدیریت شهری موجب ناکارآمدی و عدم موفقیت راهبرد توسعه شهر در قزوین است.

کریمی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای با عنوان «نقش راهبرد توسعه شهری (CDS) در توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی: منطقه ۳ شهرداری شیراز» با بررسی وضعیت شاخص‌های CDS به این نتیجه رسیدند که منطقه مورد مطالعه به لحاظ برخورداری از این شاخص‌ها وضعیت نسبتاً خوبی دارد و معیارهای قابلیت زندگی، رقابت‌پذیری و حکمروایی خوب شهری دارای رابطه معنادار می‌باشند و با توجه به نتیجه آزمون رگرسیون چندمتغیره، معیار بانکی بودن بیش‌ترین تأثیر را در جهت ارتقای رویکرد CDS در منطقه ۳ شیراز دارد.

سلیمی سبحان و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی و تحلیل شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) (مطالعه موردی: شهر کازرون)» به این نتیجه رسیدند که شهر کازرون از لحاظ شاخص‌های مورد بررسی در وضعیت مناسبی قرار ندارد.

موسوی و کیخسروی (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای با عنوان «امکان‌سنجی راهبرد توسعه شهر (CDS) با اولویت‌بندی استراتژی‌های توسعه به روش AHP، (نمونه موردی: شهر اسلام آباد)» امکانات دستیابی به CDS را بررسی کردند و نتیجه گرفتند که توجه به مؤلفه‌های حکمروایی خوب، داشتن چشم‌انداز شهری، رسیدگی به کیفیت معابر و سیاست‌های تشویقی نوسازی بافت قدیم راه‌گشای توسعه شهر خواهد بود.

پژوهش‌هایی که یاد شد، بیش‌تر در زمینه تأکید بر مشارکت شهروندان از طریق آموزش، تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد، تعیین شاخص‌های توسعه شهر و یافتن جایگزین برای طرح‌های فعلی، ضرورت CDS در برابر طرح‌های جامع، اولویت‌بندی شاخص‌ها برای برنامه‌ریزی و تعیین عوامل موثر در ناکارآمدی مدیریت شهری بوده است.

پژوهش حاضر سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) را به‌عنوان نمونه مطالعاتی در نظر گرفته است. این بندر در خلال ۸ سال دفاع مقدس به علت میزبان بودن برای بسیاری از مهاجران

جدول ۱. الف. شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی

شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	گویه‌ها
حکروایی خوب شهری	مشارکت	استفاده مسئولان شهری از نظرات و پیشنهادات مردم و نهادهای مردمی در حل مشکلات مسئول دانستن خود در اجرای طرح‌های توسعه شهری
	پاسخگویی	همکاری با ادارات زیربند در تهیه و اجرای طرح‌های توسعه در صورت فراهم بودن شرایط لازم فراهم شدن تمهیداتی در شهرداری‌ها برای رسیدگی به شکایت‌های شهروندان اطلاع‌رسانی به شهروندان در مورد طرح‌ها و برنامه‌های توسعه شهری
	چارچوب قانونی برای توسعه (قانونمندی)	آگاهی لازم از قوانین و مقررات شهری و رعایت آنها پایبندی مسئولان شهر به قوانین شهری و رعایت آنها تطابق قوانین و مقررات ملی تدوین شده برای اسکان غیررسمی با شرایط محلی شهر توانایی قوانین شهری فعلی برای پاسخ‌گویی به مسائل موجود
	شفافیت و اطلاع‌رسانی	اطلاع‌رسانی شفاف شهرداری‌ها به مردم از فعالیت‌ها و خدمات و هزینه‌ها دسترسی راحت شهروندان به اطلاعات شهری از طریق شهرداری
بانکی بودن	مالیه شهری	سرمایه‌گذاری شهرداری‌ها در سطح شهر و تأثیر آن در توسعه و رونق اقتصادی شهر توجه به گروه‌های درآمدی و طبقات اقتصادی در وضع مالیات‌ها و دریافت عوارض شهری برخورداران منابع درآمدی شهرداری از ثبات و پایداری لازم مورد پذیرش شهروندان قرار داشتن درآمدهای شهرداری از لحاظ اجتماعی و سیاسی ابلاغ ضوابط مخصوص به پرداخت مالیات و عوارض بر مبنای چارچوب قانونی به شهروندان مطلوبیت زیرساخت‌های ارتباطی شهر (پهنای باند اینترنت، خطوط ارتباطی پر سرعت)
	فناوری اطلاعات	ایجاد بستر ارتباطی کافی بودن تعداد شعبات بانک‌ها در سطح شهر و رضایت از پراکنش شعب بانکی رضایت از بانکداری الکترونیک (خودپردازها و کارت‌های ارتباطی و هوشمند) مطلوبیت امکانات آموزشی شهر و مهیا بودن شرایط کسب تخصص و مهارت و تحصیلات آموزش لازم به شهروندان برای استفاده از تسهیلات و خدمات سیستم‌های جدید بانکی اعتماد داشتن به سیستم بانکداری الکترونیک
	بستر نرم‌افزاری و امنیتی	
قابل زندگی بودن	وضعیت اقتصادی	داشتن شرایط اقتصادی مناسب و درآمد مطلوب برای زندگی در شهر کافی دانستن اقدامات و فعالیت‌های انجام شده برای کاهش فقر در شهر
	وضعیت اجتماعی	کیفیت مناسب و دسترسی مطلوب خدمات بهداشتی و درمانی موجود برای شهروندان اعتماد داشتن به پایداری زندگی و امنیت شغلی در آینده وجود زمینه اشتغال مناسب در شهر
	وضعیت زیرساختی	استاندارد بودن زیرساخت‌های عمومی شهر (حمل‌ونقل، ارتباطات، آب و فاضلاب و انرژی) توجه به زیباسازی فضاها در ساخت خیابان‌ها و فضاهای شهری مشکلات زیست‌محیطی (آلودگی فضا، کمبود آب و...) بزرگ‌ترین مشکل برای توسعه بندر
رضایت	رضایت از زندگی	رضایت از کیفیت زندگی خود
	حس ایمنی	ایجاد فضای امنیت و حس ایمنی برای مردم توسط مسئولین در بافت شهر وجود امنیت از لحاظ وقوع جرم و جنایت در بندر امام خمینی
	ادراک از جرم و جنایت	

جدول ۱. ب. شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی

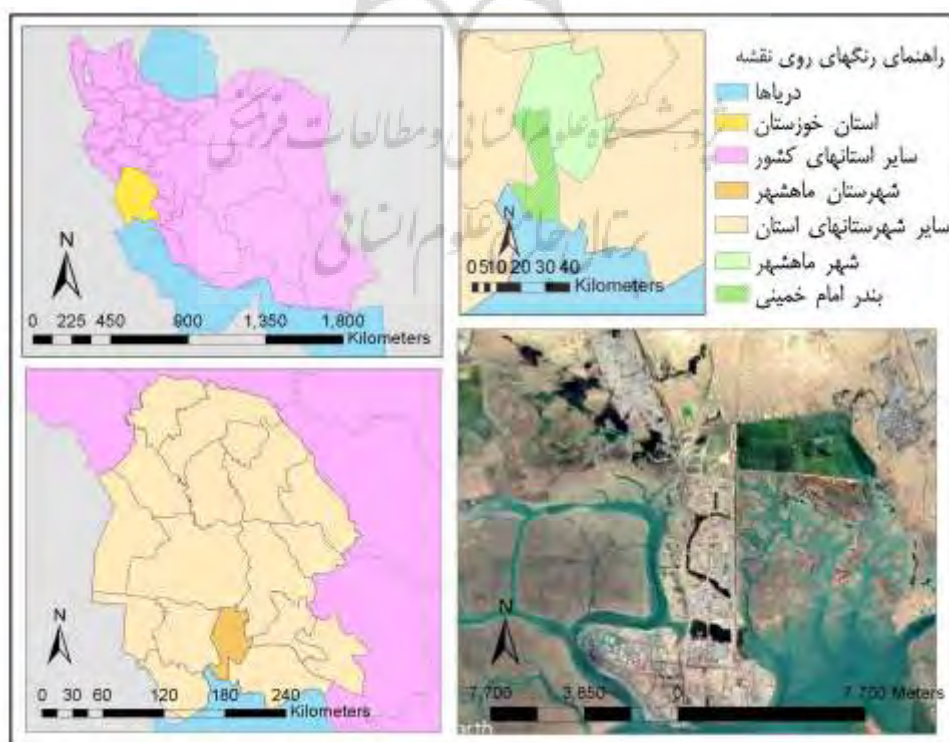
شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	گویه‌ها
ظرفیت سازمانی	مدیریت آگاه	اطلاع مدیران شهری از مزیت‌های شهر و برنامه‌ریزی برای استفاده از آن
	مدیریت کارآمد	دارا بودن تجربه و تخصص لازم و کافی مدیران شهری جهت انجام وظایفشان
	استعداد	وجود مزیت‌های محیطی و ظرفیت‌های کافی در شهر برای رقابت با شهرها
	نظارت	احساس نیاز به نظارت مدیران جهت اجرای برنامه‌ریزی بلند مدت شهر
رقابتی بودن	زیرساخت‌ها	کنترل و مدیریت دفع پسماندها و وضعیت تصفیه‌خانه‌های شهر به صورت مطلوب مناسب دانستن وضعیت تاسیسات فرهنگی و ورزشی و تفریحی ساخت بناهای شهری با توجه به ضوابط و اصول شهرسازی جدید
	منابع انسانی	برخورداری نیروی انسانی شاغل در سازمان‌های اداره کننده شهر از دانش، اطلاعات، مهارت و تحصیلات لازم برای انجام شایسته وظایف شرایط مطلوب شهر از لحاظ نیروی انسانی متخصص و با مهارت اولویت سازمان‌ها برای جذب نیروی متخصص بومی

(ترسیم: رودابه فرهادی)

به محدوده قانونی شهر ماهشهر، از جنوب به شبه‌جزیره خور موسی و در فاصله ۳۰ کیلومتری از شمال به رودخانه جراحی محدود می‌شود. این شهر در سرزمین پرفرازونشیب ساحلی دریا قرار دارد. عمق آب ساحل خلیج فارس با این سرزمین به استثناء پیش‌رفتگی خور موسی کم بوده و از محل رأس در جنوب شرقی امتداد یافته است.

محدوده مورد مطالعه

شهر بندری امام‌خمینی (ره) در شهرستان ماهشهر و در جنوب غربی و بخش جلگه‌ای استان خوزستان قرار دارد (شکل ۱). این بندر در موقعیت جغرافیایی ۴۹ درجه و ۱ دقیقه تا ۸ دقیقه طول شرقی و ۳۰ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۳۴ دقیقه عرض شمالی به فاصله ۸۵ کیلومتری شرق آبادان و ۱۲ کیلومتری غرب ماهشهر و ۱۵۵ کیلومتری شهر اهواز واقع شده است. بندر امام‌خمینی (ره) از شرق

شکل ۱. تصویر ماهواره‌ای و موقعیت جغرافیایی بندر امام‌خمینی (ره)

۳۷۶ شهروندی که مورد پرسش واقع شدند، ۲۰۸ نفر مرد و ۱۶۸ نفر زن و اکثر آن‌ها دارای تحصیلات فوق‌دیپلم و لیسانس بودند. کارشناسان پاسخگو هم ۳۰ نفر مرد و ۲۰ نفر زن و اکثر آن‌ها دارای تحصیلات لیسانس و فوق لیسانس بودند. از لحاظ زمان اقامت شهروندان پاسخگو در سکونتگاه‌های غیررسمی بیش‌ترین وقوع مربوط به سال‌های ۶۱ تا ۶۷ به علت مهاجرت ناشی از جنگ تحمیلی و بعد از آن در سال ۷۰ تا ۷۵ به علت رونق بخش اقتصادی و منطقه ویژه اعلام شدن این شهر بوده است.

برای تحلیل‌های آماری شاخص‌های تحقیق، میانگین کلی داده‌های دسته‌بندی شده در هریک از مؤلفه‌های مورد بررسی از طریق آزمون T تک نمونه‌ای مورد آزمون قرار گرفت. با توجه به طیف لیکرت معیار میانگین عدد ۳ در نظر گرفته شد.

سنجش شاخص حکمروایی خوب شهری

برای سنجش شاخص حکمروایی خوب شهری، چهار مؤلفه (مشارکت، پاسخگویی، چارچوب قانونی برای توسعه و شفافیت و اطلاع‌رسانی) تعیین و برای هر یک ۱۱ گویه مطرح شد.

در آزمون نتایج پرسشنامه شهروندان، میانگین همه مؤلفه‌ها به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین به دست آمد. در نتیجه تحلیل یافته‌ها، میانگین ۲/۲۲۸ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خیمینی (ره) از لحاظ شاخص حکمروایی خوب شهری در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۲).

جمعیت بندر امام‌خیمینی (ره) در سال‌های ۱۳۵۵-۱۳۶۵ سالانه از رشد ۱۵/۴٪ برخوردار بود که به مراتب از رشد جمعیت در مناطق شهری کشور بالاتر بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۵۵ و ۱۳۶۵). این شهر در طی ۸ سال دفاع مقدس پذیرای مهاجرین جنگ تحمیلی بود. در سرشماری مهر ۱۳۷۰ جمعیت آن ۵۶۹۸۸ نفر بود (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۰) و طبق سرشماری سال ۱۳۷۵ به ۶۳۷۵۵ نفر رسید (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۵). در سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیت این شهر ۶۷۴۶۷ نفر گزارش شد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵) و طبق نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵، این شهر ۷۹۰۸۵ نفر جمعیت داشته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵، الف). بیش‌ترین گروه سنی در دو بخش جوان (۱۵-۲۴ سال) و میان‌سال (۲۵-۶۴ سال) واقع شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵، ب). این نکته لزوم ایجاد خدمات و تسهیلات ویژه برای این دو گروه از جمله ز ایجاد اشتغال، تهیه مسکن و زیرساخت‌های جمعیتی، آموزش عالی و ... را می‌طلبد. حاشیه‌نشینی و فقر اقتصادی و فرهنگی در سکونتگاه‌های غیررسمی، ضعف‌های ساختاری طرح‌های سنتی شهری، چشم‌پوشی مدیران بر معضلات شهری و عدم مشارکت مردمی در بهبود وضعیت فعلی شهر به‌خصوص سکونتگاه‌های غیررسمی از مهم‌ترین مشکلات این شهر به‌عنوان استراتژیک‌ترین بندر کشور است. این شهر نزدیک به ۲۰ هزار نفر را در این سکونتگاه‌ها جای داده است که با رشد ناموزون کالبدی، مشکلات فرهنگی و آسیب‌های اجتماعی و ... همراه است.

یافته‌ها

پاسخگویان از نظر سنی به چهار گروه سنی ۲۰-۳۰، ۳۰-۴۰، ۴۰-۵۰ و بالاتر از ۵۱ سال دسته‌بندی شدند. از لحاظ جنسیتی از

جدول ۲. تحلیل یافته‌های شاخص حکمروایی خوب شهری از نظر شهروندان

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری (دوطرفه)	میانگین تفاوت‌ها	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله اطمینان پایین‌ترین بالاترین
مشارکت	۲/۵۲	۰/۸۴۸۹	۰/۰۴۳۸	-۱۰/۹۱۴	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۴۷۷۸	-۰/۵۶۳۹ -۰/۳۹۱۸
شفافیت	۱/۷۳	۰/۹۵۲۷	۰/۰۴۹۱	-۲۵/۸۲۱	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۱/۲۶۸۶	-۱/۳۶۵۲ -۱/۱۷۲۰
پاسخگویی	۲/۲۷	۱/۲۶۸۹	۰/۰۶۵۴	-۱۱/۱۱۶	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۲۷۴	-۰/۸۵۶۱ -۰/۵۹۸۷
قانونمندی	۲/۲۳	۰/۶۷۸۰	۰/۰۳۳۵	-۲۱/۹۰۵	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۶۶	-۰/۸۳۴۷ -۰/۶۹۷۲
نتیجه	۲/۲۲۸	۰/۷۶۸۷	۰/۰۳۹۶	-۱۹/۴۶۹	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۷۱۸	-۰/۸۴۹۷ -۰/۶۹۳۸

جدول ۳. تحلیل یافته‌های شاخص حکمروایی خوب شهری از دیدگاه کارشناسان

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری (دوطرفه)	تفاوت در سطح ۹۵٪	
							پایین‌ترین	بالا‌ترین
مشارکت	۳/۵۲۳۳	۰/۶۱۷۲۱	۰/۰۸۷۳	۶/۱۱۰	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۳۵۷۹	۰/۷۰۸۷
شفافیت	۳/۶۲	۱/۰۸۱۱۹	۰/۱۵۲۹	۴/۰۵۵	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۳۱۲۷	۰/۹۲۷۳
پاسخگویی	۳/۶۹	۱/۰۱۴۶۴	۰/۱۴۳۵	۴/۸۰۹	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۴۰۱۶	۰/۹۷۸۴
قانونمندی	۲/۹۶۵۰	۰/۵۲۲۴۸	۰/۰۷۳۹	-۰/۴۷۴	۴۹	۰/۶۳۸	-۰/۱۸۳۵	۰/۱۱۳۵
نتیجه	۳/۳۷۱	۰/۶۶۱۹	۰/۰۹۳۶	۳/۹۶۲	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۱۸۲۸	۰/۵۵۹۰

به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۲/۴۵۶ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام از لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۴).

شاخص بانکی بودن با رویکرد فناوری اطلاعات با استفاده از ۴ مؤلفه (آموزش و ایجاد اعتماد به شهروندان، ایجاد بستر ارتباطی، ایجاد بستر ساخت و زیرساخت مالی و بانکی و ایجاد بستر نرم‌افزاری و امنیتی) مورد آزمون قرار گرفت. میانگین همه مؤلفه‌ها غیر از مؤلفه امکانات نرم‌افزاری و امنیتی، به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۲/۵۹۶ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام‌خمينی (ره) از لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد فناوری اطلاعات در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۴).

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان غیر از مؤلفه قانونمندی، در سایر مؤلفه‌ها مشاهده می‌شود که حد بالا و پایین هر دو بزرگ‌تر از صفر است و میانگین‌ها به‌طور معناداری بزرگ‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های شاخص، میانگین ۳/۳۷۱ و آماره آزمون و حد بالا و پایین هر دو بزرگ‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین می‌توان گفت از دیدگاه کارشناسان، سکونتگاه‌های غیر رسمی بندر امام‌خمينی (ره) از لحاظ شاخص حکمروایی خوب شهری به‌طور معناداری در جایگاه مناسب قرار دارند (جدول ۳).

سنجش شاخص بانکی بودن

شاخص بانکی بودن با دو رویکرد فناوری اطلاعات و مالیه شهری و ۱۱ گویه بررسی شده است. این شاخص با رویکرد مالیه شهری با استفاده از ۵ مؤلفه (کارایی اقتصادی سرمایه‌گذاری شهرداری، ثبات منابع درآمدی شهرداری، عدالت افقی و عمودی در توجه به گروه‌های درآمدی، درآمدهای مورد پذیرش شهرداری و ضوابط قانونی پرداخت مالیات و عوارض) مورد آزمون قرار گرفت.

در آزمون نتایج پرسشنامه شهروندان، در رویکرد مالیه شهری غیر از مؤلفه کارایی اقتصادی میانگین همه مؤلفه‌ها

جدول ۴. تحلیل یافته‌های شاخص بانکی بودن از نظر شهروندان

رویکردها	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت‌ها	فاصله اطمینان پایین ترین	تفاوت در سطح ۹۵٪ بالاترین
مالیه شهری	کارایی اقتصادی	۲/۹۷	۱/۰۹۹	۰/۰۵۷	-۰/۶۱	۳۷۵	۰/۵۴	-۰/۰۴	-۰/۱۵	۰/۰۸
	ثبات منابع درآمدی	۲/۲۲	۰/۹۹	۰/۰۵۱	-۱۵/۲۱	۳۷۵	۰/۰۰	-۰/۷۷	-۰/۸۸	-۰/۶۸
	عدالت افقی- عمودی	۲/۵۱	۱/۰۶۸	۰/۰۵۵	-۸/۸۸	۳۷۵	۰/۰۰	-۰/۴۹	-۰/۶۰	-۰/۳۸
	درآمدهای مورد پذیرش	۲/۲۷	۰/۹۳۶	۰/۰۴۸	-۱۵/۰۴	۳۷۵	۰/۰۰	-۰/۷۳	-۰/۸۲	-۰/۶۳
	مالیات و عوارض	۲/۳۱	۱/۳۱۵	۰/۰۶۸	-۱۰/۲	۳۷۵	۰/۰۰	-۰/۶۹	-۰/۸۲	-۰/۵۶
	نتیجه	۲/۴۵۶	۰/۸۸۲	۰/۰۴۵۵	-۱۱/۹۶	۳۷۵	۰/۰۰	-۰/۵۴	-۰/۶۳	-۰/۴۵
فناوری اطلاعات	آموزش شهروندان	۲/۳۰	۰/۸۰۶	۰/۰۴۲	-۱۶/۷۴	۳۷۵	۰/۰۰	-۰/۶۹	-۰/۷۷	-۰/۶۱
	بستر ارتباطی	۲/۴۴	۰/۸۱۷	۰/۰۴۲	-۱۳/۳۱	۳۷۵	۰/۰۰	-۰/۵۶	-۰/۶۴	-۰/۴۷
	ساخت و زیرساخت	۲/۶۶	۰/۶۹۱	۰/۰۳۶	-۹/۵۶	۳۷۵	۰/۰۰	-۰/۳۴	-۰/۴۱	-۰/۲۷
	نرم‌افزاری و امنیتی	۳/۲۱	۱/۲۱۸	۰/۰۶۳	۳/۳۵	۳۷۵	۰/۰۰	۰/۲۱	-۰/۰۹	۰/۳۳
	نتیجه	۲/۵۹۶	۰/۵۹۸	۰/۰۳۰۹	-۱۳/۰۹	۳۷۵	۰/۰۰	-۰/۴۰	-۰/۴۶	-۰/۳۴

در آزمون رویکرد فناوری اطلاعات در همه مؤلفه‌ها میانگین‌ها به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین یا نزدیک به آن بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۲/۸۳۰ و مقدار احتمال محاسبه شد و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=۰/۰۵$ به دست آمد. بنا بر دیدگاه کارشناسان سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد فناوری اطلاعات به‌طور معناداری در جایگاه مناسبی قرار ندارند (جدول ۵).

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان در رابطه با رویکرد مالیه شهری در همه مؤلفه‌ها میانگین‌ها به‌طور معناداری بزرگ‌تر از معیار میانگین یا نزدیک به آن بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۳/۴۱۶ و آماره آزمون و حد بالا و پایین هر دو بزرگ‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین می‌توان گفت از دیدگاه کارشناسان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص بانکی بودن با رویکرد مالیه شهری به‌طور معناداری در جایگاه مناسبی قرار دارند (جدول ۵).

جدول ۵. تحلیل یافته‌های شاخص بانکی بودن از دیدگاه کارشناسان

رویکردها	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت‌ها	فاصله اطمینان بالا ترین	تفاوت در سطح ۹۵٪ پایین ترین
مالیه شهری	کارایی اقتصادی	۳/۷	۰/۷۶۳	۰/۱۰۷۹	۶/۴۹	۴۹	۰/۰۰	۰/۷۰	۰/۴۸	۰/۹۲
	عدالت افقی- عمودی	۳/۱۴	۰/۹۲۶	۰/۱۳۱	۱/۰۷	۴۹	۰/۲۹	۰/۱۴	-۰/۱۲	۰/۴۰
	ثبات منابع درآمدی	۳/۴	۱/۰۸۸	۰/۱۵۴	۲/۶۰	۴۹	۰/۰۱	۰/۴۰	۰/۰۹	۰/۷۱
	درآمدهای مورد پذیرش	۳/۱	۰/۸۶۳	۰/۱۲۲	۰/۸۲	۴۹	۰/۴۱	۰/۱۰	-۰/۱۵	۰/۳۵
	ضوابط مالیات و عوارض	۳/۷۴	۰/۹۲۲	۰/۱۳۰	۵/۶۸	۴۹	۰/۰۰	۰/۷۴	۰/۴۸	۱/۰۰۲
	نتیجه	۳/۴۱۶	۰/۶۸۴	۰/۰۹۶۳	۴/۳۲	۴۹	۰/۰۰	۰/۴۲	۰/۲۲	۰/۶۱
فناوری اطلاعات	آموزش شهروندان	۲/۸۷۰	۰/۶۵۷	۰/۰۹۲۴	-۱/۴۱	۴۹	۰/۱۷	-۰/۱۳	-۰/۳۲	۰/۰۵۶
	بستر ارتباطی	۲/۹۰	۰/۹۵	۰/۱۳۵	-۰/۷۴	۴۹	۰/۴۶	-۰/۱۰	-۰/۳۷	۰/۱۷
	ساخت و زیرساخت	۲/۷۴۰	۰/۶۳۳	۰/۸۹۵	-۲/۹۱	۴۹	۰/۰۱	-۰/۲۶	-۰/۴۴	-۰/۰۸
	نرم‌افزاری و امنیتی	۲/۸۶	۱/۰۶۹	۰/۱۵	-۰/۹۳	۴۹	۰/۳۶	-۰/۱۴	-۰/۴۴	۰/۱۶
	نتیجه	۲/۸۳۰	۰/۵۹	۰/۰۸۴	-۲/۰۳	۴۹	۰/۰۵	-۰/۱۷	-۰/۳۴	-۰/۰۰

سنجش شاخص قابل زندگی بودن

شاخص قابل زندگی بودن، به دو رویکرد عینی و ذهنی تقسیم می‌شود. رویکرد عینی با ۴ مؤلفه وضعیت اقتصادی، وضعیت اجتماعی، وضعیت زیرساختی و چالش شهری مورد آزمون قرار گرفت.

در آزمون نتایج پرسشنامه شهروندان، در رویکرد عینی میانگین همه مؤلفه‌ها به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین، ۱/۸۹۳ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد عینی در جایگاه

مناسبی قرار ندارد (جدول ۶).

شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی با ۳ مؤلفه رضایت از زندگی، حس ایمنی و ادراک از جرم و جنایت مورد آزمون قرار گرفت. در آزمون نتایج پرسشنامه شهروندان، در رویکرد ذهنی میانگین همه مؤلفه‌ها به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۲/۳۳۹ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۶).

جدول ۶. تحلیل یافته‌های شاخص قابل زندگی بودن از نظر شهروندان

رویکردها	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله اطمینان	
								پایین‌ترین	بالا‌ترین
رویکرد عینی	اقتصادی	۱/۷۹۹	۰/۴۹۰	۰/۰۲۵۳	-۲۲/۴۲۷	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۹۲۳	-۱/۰۰
	اجتماعی	۱/۷۵۹	۰/۵۸۳	۰/۰۳۰۱	-۴۱/۲۷۸	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۱/۲۴۱	-۱/۳۰
	زیرساختی	۱/۸۱	۰/۷۹۹	۰/۰۴۱	-۲۸/۸۴۰	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۱/۱۸۹	-۱/۲۷۰
	چالش شهری	۲/۶۵	۱/۲۵۰	۰/۰۶۴۵	-۵/۴۸۷	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۳/۵۳۷	-۰/۴۸۰
	نتیجه	۱/۸۹۳	۰/۵۰۷۶۲	۰/۰۲۶۱۸	-۴۲/۲۸۹	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۱/۱۰۷	-۱/۱۵۸۵
رویکرد ذهنی	رضایت از زندگی	۲/۱۷۶	۰/۸۹۸۰	۰/۰۴۶۳	-۱۷/۸۰۳	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۸۲۴	-۰/۹۱۶
	ادراک از جرم و جنایت	۲/۲۷۷	۱/۰۲۴۰	۰/۰۵۲۸	-۱۳/۶۹۸	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۲۳	-۰/۸۲۷
	حس ایمنی و امنیت	۲/۵۵۶	۰/۸۳۰۸	۰/۰۴۲۸	-۱۰/۳۶۷	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۴۴۴	-۰/۵۲۸
	نتیجه	۲/۳۳۹	۰/۹۱۷۶	۰/۰۴۷۳	-۱۷/۷۷۱	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۶۶۰	-۰/۷۳۳
	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله اطمینان								

است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد، میانگین ۲/۲۲۵۴ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه میانگین ۲/۵۵۳۳ و مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین می‌توان گفت از دیدگاه کارشناسان سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی به‌طور معناداری در جایگاه مناسبی قرار ندارند (جدول ۷).

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان در رابطه با رویکرد عینی میانگین همه مؤلفه‌ها به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از دیدگاه کارشناسان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد عینی در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۷).

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان در رابطه با رویکرد ذهنی در همه مؤلفه‌ها میانگین‌ها کوچک‌تر از معیار میانگین یا نزدیک به آن بوده است. در نتیجه تحلیل یافته‌های این رویکرد،

جدول ۷. تحلیل یافته‌های شاخص قابل زندگی بودن از دیدگاه کارشناسان

رویکرد	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله اطمینان	
								پایین ترین	بالا ترین
رویکرد عینی	اقتصادی	۱/۹۵	۰/۶۰۸۲	۰/۰۸۱۶	-۱۲/۲۰۸	۴۹	۰/۰۰۰	-۱/۲۲۳	-۰/۸۷۷
	اجتماعی	۲/۳۸۶	۰/۵۸۸۵	۰/۰۸۳۲	-۷/۳۷۹	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۷۸۱	-۰/۴۴۶
	زیرساختی	۲/۲۹	۰/۴۶۳۹	۰/۰۶۵۶	-۱۰/۸۲۲	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۷۱۰	-۰/۵۷۸
	چالش شهری	۲/۱۸	۰/۹۴۱	۰/۱۳۳	-۶/۱۶۲	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۸۲۰	-۰/۵۵
رویکرد ذهنی	نتیجه	۲/۲۲۵۴	۰/۴۲۰۳	۰/۰۵۹۴	-۱۳/۰۳۱	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۷۷۴۶	-۰/۶۵۵۲
	رضایت از زندگی	۲/۳۶	۰/۷۲۰۶	۰/۰۳۷۲	-۶/۲۷۱	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۶۴۰	-۰/۴۳
	ادراک از جرم و جنایت	۲/۳۲	۱/۰۱۹	۰/۱۴۴	-۴/۷۱۹	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۶۸۰	-۰/۳۹
	حس ایمنی و امنیت	۲/۹۸	۰/۶۲۲	۰/۰۸۸	-۰/۲۲۷	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۰۲۰	-۰/۱۹۷
	نتیجه	۲/۵۵۳۳	۰/۶۵۵۰	۰/۰۹۲۷	-۴/۸۲۲	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۴۴۶۷	-۰/۲۶۰۵۱

سنجش شاخص رقابتی بودن

برای بررسی شاخص رقابتی بودن از سه رویکرد ظرفیت سازمانی و زیرساخت‌ها و منابع انسانی با استفاده از ۱۰ گویه و به‌منظور بررسی مؤلفه ظرفیت سازمانی از ۴ گویه مرتبط با مدیریت آگاه، مدیریت کارآمد، استعداد و نظارت بهره گرفته شد. همچنین به‌منظور بررسی مؤلفه زیرساخت‌ها از ۳ گویه مدیریت دفع پسماندها و تصفیه‌خانه‌ها، تأسیسات فرهنگی و ورزشی و تفریحی و رعایت ضوابط و اصول شهرسازی جدید در ساخت بناهای شهری و به‌منظور بررسی مؤلفه منابع انسانی از ۳ گویه دانش و مهارت نیروی انسانی شاغل، وجود نیروی انسانی متخصص و ماهر و اولویت جذب متخصصان بومی بهره گرفته شد. در این جا نتایج کلی آن‌ها ارائه می‌شود.

در آزمون نتایج پرسشنامه شهروندان، در نتیجه تحلیل یافته‌های رویکرد ظرفیت سازمانی میانگین کلی حاصل از مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی ۲/۸۴۹۷، در رویکرد زیرساخت‌ها میانگین کلی ۲/۲۰۴ و در رویکرد منابع انسانی میانگین کلی ۲/۲۵۸ و همگی به‌طور معناداری کوچک‌تر از معیار میانگین بوده است. مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه در همه رویکردها کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ شده و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص رقابتی بودن با هر سه رویکرد ظرفیت سازمانی، زیرساخت‌ها و منابع انسانی در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۸).

جدول ۸. خلاصه تحلیل یافته‌های شاخص رقابتی بودن از نظر شهروندان

رویکردها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت‌ها	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله اطمینان	
								پایین ترین	بالا ترین
ظرفیت سازمانی	۲/۸۴۹۷	۰/۸۲۵۲	۰/۰۴۲۶	-۲/۵۳۱	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۱۵۰۳	-۰/۲۳۳۹	-۰/۰۶۶۶
زیرساخت‌ها	۲/۲۰۴	۰/۸۴۶۰	۰/۰۴۳۶	-۱۸/۲۴۸	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۹۶۱	-۰/۸۸۱۹	-۰/۷۱۰۳
منابع انسانی	۲/۲۵۸	۰/۶۹۰۲	۰/۰۳۶	-۲۰/۸۴۷	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۴۲۰	-۰/۸۱۲۰	-۰/۶۷۲۰

در آزمون نتایج پرسشنامه کارشناسان فقط در رویکرد ظرفیت سازمانی میانگین کلی حاصل از مؤلفه‌ها و گویه‌های مورد بررسی ۳/۲۶۵ و بزرگ‌تر از معیار میانگین بوده است. مقدار احتمال محاسبه شده و حد بالا و پایین نیز هر دو بزرگ‌تر از صفر به دست آمد. اما میانگین کلی در رویکرد زیرساخت‌ها، ۲/۵۰۶۷ و در رویکرد منابع انسانی، ۲/۵۰۶۷ بوده و سطح معناداری دوطرفه در این دو

رویکرد کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ شده و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از دیدگاه کارشناسان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص رقابتی بودن در دو رویکرد زیرساخت‌ها و منابع انسانی در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۹).

جدول ۹. خلاصه تحلیل یافته‌های شاخص رقابتی بودن از دیدگاه کارشناسان

رویکردها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله اطمینان	
							پایین ترین	بالا ترین
طرفیت سازمانی	۳/۲۶۵	۰/۶۳۷۷	۰/۰۹۰۲	۲/۹۳۸	۴۹	۰/۰۰۵	۰/۰۸۳۸	۰/۴۴۶۲
زیرساخت‌ها	۲/۵۰۷	۰/۶۱۸۱	۰/۰۸۷۴	-۵/۶۴۴	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۶۶۹۰	-۰/۳۱۷۷
منابع انسانی	۲/۶۰۷	۰/۵۶۲۲	۰/۰۷۹۵	-۴/۹۴۷	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۳۹۳۳	-۰/۲۳۳۶

تحلیل شاخص‌های CDS

برای تحلیل شاخص‌های CDS در مرحله بعدی نتایج بررسی مؤلفه‌های مربوط به هر شاخص با هم جمع شده و مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج پرسشنامه شهروندان نشان داد که میانگین ۴ شاخص راهبرد توسعه شهر از پرسشنامه شهروندان (حکمرویایی خوب شهری ۲/۲۲۸، بانکی بودن ۲/۵۳۳، قابل زندگی بودن

۲/۰۱۴ و رقابتی بودن ۲/۴۷۸۵) و میانگین کلی آن‌ها ۲/۳۰۹۴ و همگی کوچک‌تر از معیار میانگین شده است. مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین از نظر شهروندان، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص‌های CDS در جایگاه مناسبی قرار ندارد (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. تحلیل نتایج شاخص‌های CDS بندر امام خمینی (ره) از نظر شهروندان

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله اطمینان	
							پایین ترین	بالا ترین
حکمرویایی خوب	۲/۲۲۸	۰/۷۶۸۷	۰/۰۳۹۶	-۱۹/۴۶۹	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۷۷۱۸	-۰/۶۹۳۸
بانکی بودن	۲/۵۳۳	۰/۶۷۶۱	۰/۰۳۴۹	-۱۳/۴۰۴	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۴۶۷۴	-۰/۳۹۸۸
قابل زندگی بودن	۲/۰۱۴	۰/۴۹۹۳	۰/۰۲۵۸	-۳۸/۳۰۰	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۹۸۶۲	-۰/۹۳۵۶
رقابتی بودن	۲/۴۷۸۵	۰/۶۶۹۴	۰/۰۳۴۵	-۱۵/۱۰۸	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۵۲۱۵	-۰/۴۵۳۷
نتیجه	۲/۳۰۹۴	۰/۵۵۹۵	۰/۰۲۸۹	-۲۳/۹۳۲	۳۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۶۹۰۶	-۰/۶۳۳۸

دوطرفه کوچک‌تر از $\alpha=0/05$ و حد بالا و پایین نیز هر دو کوچک‌تر از صفر به دست آمد. بنابراین معناداری نتایج آن‌ها تأیید می‌شود. یعنی به نظر می‌رسد از دیدگاه کارشناسان سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ این دو شاخص CDS در جایگاه مناسبی قرار ندارد. نتیجه کلی پرسشنامه کارشناسان نشان داد که میانگین ۲/۹۰۷ گرچه کوچک‌تر از معیار میانگین است ولی سطح معناداری دوطرفه بزرگ‌تر از $\alpha=0/05$ و قرار داشتن حد بالا و حد پایین در دو طرف صفر، معناداری این نتیجه را با تردید مواجه می‌کند (جدول ۱۱).

نتایج پرسشنامه کارشناسان نشان داد که میانگین شاخص حکمرویایی خوب شهری ۳/۳۷۱، بزرگ‌تر از میانگین آزمون شده است و مقدار احتمال محاسبه شده و حد بالا و پایین که هر دو بزرگ‌تر از صفر است معناداری این نتیجه را اثبات می‌کند. میانگین شاخص بانکی بودن ۳/۰۹۶ هم بزرگ‌تر از میانگین آزمون شده است. ولی مقدار احتمال محاسبه شده و حد بالا و پایین که دو طرف صفر قرار گرفت، معناداری این نتیجه را مورد تردید قرار داد. میانگین دو شاخص قابل زندگی بودن ۲/۸۰۷۷ و رقابتی بودن ۲/۸۴ و هر دو کوچک‌تر از میانگین آزمون شده است. همچنین مقدار احتمال محاسبه شده و سطح معناداری

جدول ۱۱. تحلیل نتایج شاخص‌های CDS بندر امام خمینی (ره) از دیدگاه کارشناسان

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	آماره آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله اطمینان	
							پایین‌ترین	بالا‌ترین
حکمرانی خوب	۳/۳۷۱	۰/۶۶۱۹	۰/۰۹۳۶	۳/۹۶۲	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۱۸۲۸	۰/۵۵۹۰
بانکی بودن	۳/۰۹۶	۰/۵۴۹۰	۰/۰۷۸	۱/۲۴۱	۴۹	۰/۲۲۰	-۰/۰۹۶۷	-۰/۲۵۲۴
قابل زندگی بودن	۲/۸۰۷۷	۰/۳۸۳۱	۰/۰۵۴۲	-۳/۵۵۰	۴۹	۰/۰۰۱	-۰/۱۹۲۳	-۰/۰۸۳۵
رقابتی بودن	۲/۸۴	۰/۴۴۸۶	۰/۰۶۳۴	-۲/۵۲۲	۴۹	۰/۰۱۵	-۰/۱۶۰	-۰/۰۳۲۵
نتیجه	۲/۹۰۷	۰/۶۹۱	۰/۰۵۲۲	-۱/۷۸۲	۴۹	۰/۰۸۱	-۰/۰۹۳	۰/۰۱۱۹

نتیجه گرفت که تفاوت معناداری بین دیدگاه‌های شهروندان و کارشناسان در مورد جایگاه شاخص‌های CDS در سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) وجود دارد (جدول ۱۲). این نتیجه با استفاده از آزمون T با دو نمونه مستقل هم تأیید شد (جدول ۱۳).

در ادامه برای تعیین تفاوت یا عدم تفاوت نظر دو جامعه شهروندان و کارشناسان از آزمون یو-من ویتنی و یلکاکسون استفاده شد. تحلیل این آزمون نشان داد که مقدار احتمال محاسبه شده در تمام موارد کوچک‌تر از $\alpha=0.05$ بود و بنابراین می‌توان

جدول ۱۲. نتیجه آزمون آزمون یو-من ویتنی و یلکاکسون با دو نمونه مستقل برای مقایسه تطبیقی نظرات شهروندان و کارشناسان

شاخص‌ها	گروه‌ها	رتبه‌ها		آماره آزمون ^a	
		مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه	ویلکاکسون دپلیو	آزمون z
حکمرانی خوب شهری	مردم	۷۳۴۴۲	۱۹۵/۳۲	۷۳۴۴۲/۰۰	-۸/۳۷۱
	کارشناسان	۱۷۵۰۹	۳۵۰/۱۸	۲۵۶۶/۰۰	-۰/۰۰۰
بانکی بودن	مردم	۷۵۸۴۵/۵۰	۲۰۱/۷۲	۷۵۸۴۵/۵۰	-۵/۴۴۶
	کارشناسان	۱۵۱۰۵/۵۰	۳۰۲/۱۱	۴۹۶۹/۵۰	-۰/۰۰۰
قابل زندگی بودن	مردم	۷۲۷۱۲	۱۹۳/۳۸	۷۲۷۱۲/۰۰	-۹/۳۲۶
	کارشناسان	۱۸۲۳۹	۳۶۴/۷۸	۱۸۳۶/۰۰	-۰/۰۰۰
رقابتی بودن	مردم	۷۶۹۹۶	۲۰۴/۷۸	۷۶۹۹۶/۰۰	-۴/۰۲۷
	کارشناسان	۱۳۹۵۵	۲۷۹/۱۰	۶۱۲۰/۰۰	-۰/۰۰۰
نتیجه کلی	مردم	۷۴۴۷۳	۱۹۸/۰۷	۷۴۴۷۳/۰۰	-۷/۱۰۹
	کارشناسان	۱۶۴۷۸	۳۳۹/۵۶	۳۵۹۷/۰۰	-۰/۰۰۰

جدول ۱۳. نتیجه آزمون T با دو نمونه مستقل برای مقایسه تطبیقی نظرات شهروندان و کارشناسان

گروه‌ها	آماره گروهی	آزمون لون		آزمون T برای برابری میانگین‌ها		تفاوت در سطح اطمینان ۹۵٪	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین تفاوت‌ها	میانگین خطای Std	پایین‌ترین	بالا‌ترین
مردم	۲/۳۱	۰/۰۲۸۸	۰/۵۶	۳۷۵	۰/۵۹۷۵	۰/۷۵۸	۰/۴۳۸
کارشناسان	۲/۹۱	۰/۰۵۲۲	۰/۳۷	۴۹	۰/۵۹۷۵	۰/۷۱۶	۰/۴۷۹

مرحله اول: شناسایی اصلی‌ترین نقاط قوت و ضعف (عوامل داخلی) و ایجاد ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE)؛

تحلیل SWOT

برای ارزیابی راهکار از مدل SWOT بهره گرفته شد. در استفاده از این مدل و بیان راهکار به ترتیب مراحل زیر دنبال شد.

به‌طوری‌که حاصل مجموع ضرایب عدد ۱ شود. نمره‌گذاری این عوامل از ۱ (ضعیف) تا ۴ (خیلی خوب) بود.

به‌منظور تعیین نمره نهایی، ضریب هر عامل در نمره آن ضرب شد. بر مبنای نظر کارشناسان اگر نمره نهایی سازمان کم‌تر از ۲/۵ باشد به این معنا است که سازمان از نظر عوامل داخلی دچار ضعف است. اگر نمره نهایی بیش‌تر از ۲/۵ باشد به این معنا است که سازمان از نظر عوامل داخلی دارای قوت است.

همان‌گونه که در جدول ۱۴ مشاهده می‌شود، جمع نمره نهایی ماتریس (IFE) برابر با ۲/۳۰ است که نشان‌دهنده ضعف مدیریت شهری در ارتباط با عوامل داخلی است (جدول ۱۴). این عدد در ماتریس (IE) برای تعیین جایگاه CDS در بندر امام خمینی (ره) به کار رفت.

مرحله دوم: شناسایی اصلی‌ترین فرصت‌ها و تهدیدها (عوامل خارجی) و ایجاد ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی (EFE)؛

مرحله سوم: ایجاد ماتریس تهدیدها، فرصت‌ها، نقاط قوت و نقاط ضعف (SWOT)؛

مرحله چهارم: ترسیم ماتریس داخلی، خارجی (IE).

نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید که از سؤالات باز پرسش‌نامه و همچنین اطلاعات به دست آمده از وضعیت موجود شهر گردآوری شده بود، در ماتریسی تنظیم شد. پس از آن که نقاط قوت و ضعف شناسایی و به ترتیب فهرست شد، با توجه به نظر کارشناسان به هر کدام از آن‌ها از صفر تا یک ضریب داده شد.

جدول ۱۴. ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE)

ردیف	عوامل اصلی داخلی		نمره نهایی
	ضریب	رتبه	
نقاط قوت			
۱	۰/۰۷	۴	۰/۲۸
۲	۰/۰۶	۳	۰/۱۸
۳	۰/۰۶	۳	۰/۱۸
۴	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۵	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۶	۰/۰۷	۴	۰/۲۸
۷	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
۸	۰/۰۴	۳	۰/۱۲
۹	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۱۰	۰/۰۲	۳	۰/۰۶
نقاط ضعف			
۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶
۲	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
۳	۰/۰۳	۱	۰/۰۳
۴	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
۵	۰/۰۲	۲	۰/۰۲
۶	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
۷	۰/۰۲	۲	۰/۰۲
۸	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
۹	۰/۰۳	۱	۰/۰۳
۱۰	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
۱۱	۰/۰۲	۲	۰/۰۲
۱۲	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
۱۳	۰/۰۲	۲	۰/۰۴
۱۴	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
۱۵	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
میانگین			
۲/۱۶			
انحراف معیار			
۱/۰۴			
جمع			
۲/۳۰			

در برابر عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) بسیار عالی واکنش نشان داده است. عدد ۱ نیز بیانگر این هست که سازمان نتوانسته از فرصت‌های موجود بهره‌برداری کند و یا از عواملی که موجب تهدید آن شده، دوری نماید.

براساس این ماتریس نمره نهایی عوامل خارجی، برابر با ۲/۰۳ شده است که نشان از این دارد که مدیریت شهری نتوانسته در برابر این عوامل واکنش مناسبی نشان دهد (جدول ۱۵). بدیهی است که جمع نمره نهایی حاصل این ماتریس در ماتریس (IE) استفاده خواهد شد.

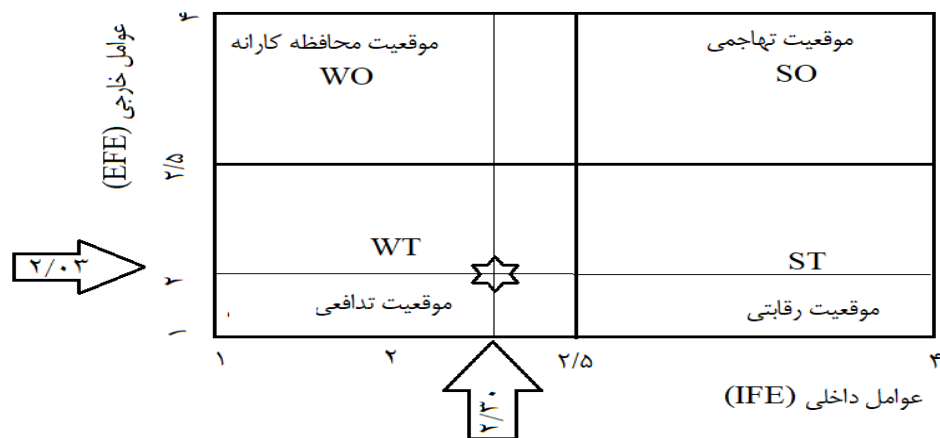
برای بررسی فرصت‌ها و تهدیدها نیز مراحل شیبه مرحله قبل طی شد. تنها فرق آن با مرحله قبل در روش نمره دادن به هر یک از عوامل است. نمره داده شده نشان‌دهنده واکنش سازمان (شهرداری و شورای شهر و مسکن و شهرسازی و دیگر سازمان‌های اداره‌کننده شهر) به هر کدام از تهدیدها و فرصت‌ها است. در پایان هر کدام از ضرایب در نمره مربوطه ضرب شد تا نمره نهایی به دست آید. نمره‌گذاری این عوامل هم از ۱ (ضعیف) تا ۴ (خیلی خوب) بود. در این ماتریس میانگین مجموع نمرات نهایی ۲/۵ است. اگر این میانگین به عدد ۴ برسد، یعنی سازمان

جدول ۱۵. ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی (EFE)

نمره نهایی	رتبه	ضریب	عوامل اصلی خارجی		ردیف
			فرصت‌ها	تهدیدها	
۰/۱۴	۲	۰/۰۷	افزایش آگاهی شهروندان که زمینه‌ساز جلب مشارکت آنان در امور شهری است		۱
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	پتانسیل استفاده از مظاهر فناوری اطلاعات و ارتباطات در بندر امام‌خیمینی (ره)		۲
۰/۲۴	۴	۰/۰۶	نقطه استراتژیک بودن بندر در جنوب کشور (وجود شرکت کشتیرانی و صنایع پتروشیمی و نزدیکی به خلیج فارس)		۳
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	استفاده از خدمات الکترونیک به شهروندان		۴
۰/۱۲	۲	۰/۰۶	وجود بستر مناسب جهت واگذاری امور به بخش خصوصی		۵
۰/۰۷	۱	۰/۰۷	پتانسیل استفاده از موقعیت مرزی و اهمیت همسایه‌های مشترک‌المنافع و فراهم بودن جذب سرمایه‌های جدید		۶
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	وجود اراضی باز جهت گسترش فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی		۷
۰/۱	۲	۰/۰۵	جلب مشارکت مردم از طریق تشکیل و فعالیت شوراهای محلی مناطق		۸
تهدیدها					
۰/۱۲	۲	۰/۰۶	ارتباط و تعامل پایین نهادها با نهادهای ملی در مواجهه با بافت اسکان غیررسمی		۱
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	تداوم حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیررسمی		۲
۰/۱۴	۲	۰/۰۷	وجود افکار جدایی‌خواهی و تجزیه‌طلبی و عدم برخورد با این موضوع مهم و محلی		۳
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	تأثیر منفی مهاجران غیربومی بر ساخت‌وساز و گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر		۴
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	عدم نظرخواهی از مردم در طرح‌های شهری		۵
۰/۱	۲	۰/۰۵	ورود مهاجرین جدید به محل‌های سکونت غیررسمی		۶
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	افزایش جرائم در مناطق سکونتگاه‌ها و بعضاً نگاه سلبی به آن مناطق در امر برنامه‌ریزی		۷
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	سلطه رویکرد بخشی بر سازمان‌ها		۸
۰/۱۲	۲	۰/۰۶	عدم وجود قانونمندی در سطح کلان		۹
۰/۱	۲	۰/۰۵	وجود مشکلات زیست‌محیطی مانند: گردوغبار در بیش‌تر ایام سال		۱۰
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	عدم توجه به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها توسط مسئولان		۱۱
میانگین					
		۲			
انحراف معیار					
		۰/۷۲			
جمع					
		۲/۰۳			

ممکن از میان چهار موقعیت مشخص شده است یعنی در موقعیت تدافعی قرار دارد (شکل ۲). این بدین مفهوم است که از یک‌طرف با نقاط ضعف داخلی و از طرف دیگر با تهدیدهای خارجی روبرو است. در این وضعیت اقداماتی که انجام می‌شود باید در راستای کاهش نقاط ضعف و پرهیز از تهدیدها باشد.

سپس نوبت به تشکیل ماتریس داخلی خارجی (IE) می‌رسد. در این ماتریس نمرات نهایی حاصل از ماتریس‌های (IFE) ۲/۳۰ و (EFE) برابر با ۲/۰۳ است که هر دو کم‌تر از ۲/۵ هستند، برای تعیین وضعیت CDS در بندر امام‌خیمینی (ره) مورد استفاده قرار گرفت. با توجه به این ماتریس مشاهده شد که موقعیت بندر امام‌خیمینی (ره) به لحاظ شاخص‌های CDS در بدترین وضعیت

شکل ۲. ماتریس داخلی خارجی (IE) - شاخص‌های CDS در بندر امام خمینی

جدول ۱۶. ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف و نقاط قوت (SWOT)

موقعیت محافظه کارانه WO	موقعیت تهاجمی SO
<p>بهبود نقاط ضعف داخلی با استفاده از فرصت‌های موجود در محیط خارج</p> <p>استفاده از متخصصان و کارشناسان به‌منظور رفع معضل حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیررسمی تخصیص بخشی از وظایف شهرداری به بخش خصوصی و ایجاد بستر برای فعالیت هر چه بیش‌تر این بخش در امور شهری</p> <p>توجه ویژه به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌های کلان (گردو خاک و آلودگی صنایع پتروشیمی)</p> <p>جلب مشارکت مردم از طریق ایجاد گروه‌های فعال محلی</p>	<p>بهره‌برداری از فرصت‌های خارجی با استفاده از نقاط قوت داخلی</p> <p>بهترین استفاده از موقعیت استراتژیک و مرزی بندر امام خمینی (ره) برای جذب سرمایه‌های خارجی با توجه به سوابق علمی و تجربی شهردار و شوراهای شهر بندر امام خمینی (ره)</p> <p>به‌کارگیری مظاهر فناوری اطلاعات و آرایه‌ی خدمات الکترونیک به شهروندان جلب مشارکت مردم از طریق تشکیل و فعالیت شوراهای محلی مناطق</p>
موقعیت تدافعی WT	موقعیت رقابتی ST
<p>حالت تدافعی با هدف کم کردن نقاط ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدات خارجی</p> <p>تمرکز بر تفکر استراتژیک و اجماع مدیران محلی بر اجرای مدیریت یکپارچه شهری و ضرورت هماهنگی بین سازمان‌ها</p> <p>توجه ویژه به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها</p> <p>جلب مشارکت و توجه به نظرات مردم در تهیه و اجرای طرح‌ها و اطلاع‌رسانی در مورد جزئیات طرح‌ها</p> <p>توجه به عدالت در دسترسی مساوی مناطق به امکانات و کاهش شکاف بین مناطق</p>	<p>کاهش اثر تهدیدات خارجی با استفاده از نقاط قوت داخلی</p> <p>افزایش آگاهی شهروندان نسبت به قوانین شهری و رعایت آن</p> <p>بکارگیری متخصصان و کارشناسان در شهرداری‌ها و بهره‌گیری از آن‌ها در انجام طرح‌ها</p> <p>جلب مشارکت شهروندان و تشویق آن‌ها برای مشارکت در امور شهری</p> <p>تقویت بخش خصوصی و زمینه‌سازی برای فعالیت آن‌ها</p>

استفاده از این ماتریس مشخص شد که کدام یک از گزینه‌های استراتژیک انتخاب شده امکان‌پذیر می‌باشد و اولویت‌بندی آن‌ها انجام شد. گام‌های تشکیل ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی که نتیجه آن در جدول ۱۷، قابل مشاهده است، عبارت‌اند از:

۱. فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی و قوت‌ها و ضعف‌های داخلی در ستون راست QSPM فهرست شد. سپس در ستون دوم وزن هر عامل وارد شد.

۲. با در نظر گرفتن مرحله دوم فرموله کردن (مرحله تلفیق و ترکیب)، راهبردهای قابل اجرا یا همان راهبردهای ترکیبی WT

در مرحله سوم ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف و نقاط قوت (SWOT) تشکیل شد. در این ماتریس در هر مرحله دو عامل با هم مقایسه و در نهایت چهار نوع راهکار طبق جدول ۱۶ ارائه شد.

با توجه به ماتریس داخلی خارجی (IE) مشاهده می‌شود که استراتژی توسعه شهر در بندر امام خمینی (ره) در موقعیت تدافعی WT قرار گرفته است. راهکارهای این موقعیت برای تهیه ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی^۱ (QSPM) مورد استفاده قرار گرفت. با

1. Quantitative Strategic Planning Matrix

راهبرد TAS محاسبه شد و برای به دست آمدن جذابیت کل هر راهبرد، اعداد ستون جذابیت هر راهبرد جمع شد.

۵. راهبردها بر اساس نمره به دست آمده از جذابیت کل هر راهبرد، از بیش‌ترین تا کم‌ترین نمره اولویت‌بندی شدند.

۶. در نهایت از حاصل جمع نمرات هریک راهبردها جدول ۱۸ به دست آمد که اولویت هر یک از راهبردها در آن مشخص شده است.

که هدف اولویت‌بندی آن‌ها است، در ردیف بالای ماتریس QSPM نوشته شد. هر راهبرد شامل دو ستون، نمره جذابیت AS و جذابیت راهبرد TAS است.

۳. بر اساس میزان تأثیر و جذابیت هر عامل داخلی و خارجی، نمره‌های بین ۱ تا ۴ به راهبرد مربوطه اختصاص داده شد که به آن نمره جذابیت AS گفته می‌شود.

۴. با ضرب وزن هر عامل در نمره جذابیت AS، جذابیت

جدول ۱۷. الف. ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM)

WT4		WT3		WT2		WT1		ضریب	نقاط قوت
TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS		
۰/۱۴	۲	۰/۲۸	۴	۰/۲۱	۳	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	میزان مسئولیت‌پذیری شهروندان و تمایل آنان به مشارکت در امور شهری
۰/۱۲	۲	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	پیروی از الگوهای جدید ساخت و ساز در محلات
۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	میزان آگاهی نسبتاً خوب از قوانین شهرداری و رعایت آن
۰/۱۰	۲	۰/۱۰	۲	۰/۱۵	۳	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	وجود متخصصان و کارشناسان مختلف در بندر امام خمینی(ره)
۰/۰۵	۱	۰/۲۰	۴	۰/۱۰	۲	۰/۱۵	۳	۰/۰۵	افزایش نسبی رضایت شهروندان از وضع موجود
۰/۱۴	۲	۰/۰۷	۱	۰/۱۴	۲	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	سوابق علمی و تجربی شهردار و اعضای شورای شهر
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	۱	۰/۰۳	۱	۰/۱۲	۴	۰/۰۳	وجود شفافیت لازم در مسئولان برای جلوگیری از فساد اداری
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	کنترل و مدیریت بهینه‌ی زمین
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۱	۰/۰۵	وجود تفکر و اندیشه ساماندهی سکونتگاه‌ها در بین مدیران شهری
۰/۰۲	۱	۰/۰۸	۴	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	وجود زمین‌های مناسب و دولتی برای اسکان‌دادن ساکنین اسکان غیررسمی
TAS		AS		TAS		AS		ضریب	نقاط ضعف
TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS		
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	موازی کاری و هماهنگی ضعیف بین نهادهای شهری
۰/۰۸	۲	۰/۱۶	۴	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	عدم توجه به نظرات مردم در تهیه و اجرای طرح‌ها
۰/۰۳	۱	۰/۱۲	۴	۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	اطلاع‌رسانی ضعیف و ناکافی به شهروندان در مورد جزئیات طرح‌ها
۰/۱۲	۳	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	عدم تحقق مدیریت یکپارچه‌ی شهری
۰/۰۲	۱	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	تعلق خاطر ضعیف شهروندان به شهر و فقدان هویت مکانی
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	استفاده از مصالح کم دوام و فرسودگی بافت
۰/۰۲	۱	۰/۰۶	۳	۰/۰۲	۱	۰/۰۴	۲	۰/۰۲	نگرش نامطلوب شهروندان به طرح‌های شهری
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	۱	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	۱	۰/۰۳	عقلایی نبودن زمان و هزینه‌ی طرح‌ها و فقدان شفافیت
۰/۰۶	۲	۰/۰۹	۳	۰/۰۳	۱	۰/۱۲	۴	۰/۰۳	فقدان تسهیلات برای رسیدگی به شکایت‌های مردم
۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	۰/۰۴	فقدان دسترسی مساوی مناطق به امکانات و محرومیت نسبی برخی از مناطق
۰/۰۶	۳	۰/۰۸	۴	۰/۰۴	۲	۰/۰۶	۳	۰/۰۲	فقدان سازوکارهای لازم برای مشورت بین نهادهای رسمی و شهروندان
۰/۰۹	۳	۰/۱۲	۴	۰/۰۹	۳	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	فقدان تفکر استراتژیک بر شورای شهر و شهرداری
۰/۰۲	۱	۰/۰۶	۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۶	۳	۰/۰۲	حضور پایین ذینفعان و ذینفوذان در فرآیند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی در مواجهه با اسکان غیر رسمی
۰/۰۴	۱	۰/۱۶	۴	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	آگاهی ضعیف شهروندان از قوانین و مقررات شهری
								۰/۰۴	آشنایی کم با اصول برنامه‌ریزی شهری برای بهبود وضعیت سکونت‌گاه‌های غیر رسمی
۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۳		

جدول ۱۷. ب. ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM)

فرصت‌ها								ضریب	
TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS		
۰/۰۷	۱	۰/۲۸	۴	۰/۱۴	۲	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	افزایش آگاهی شهروندان که زمینه‌ساز جلب مشارکت آنان در امور شهری است
۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۱۲	۳	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	پتانسیل استفاده از مظاهر فناوری اطلاعات و ارتباطات در بندر امام خمینی (ره)
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	استراتژیک بودن بندر در جنوب کشور (شرکت کشتیرانی و صنایع پتروشیمی و نزدیکی به خلیج فارس)
۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۰۳	استفاده از خدمات الکترونیک به شهروندان
۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	وجود بستر مناسب جهت واگذاری امور به بخش خصوصی
۰/۰۷	۱	۰/۰۷	۱	۰/۰۷	۱	۰/۰۷	۱	۰/۰۷	پتانسیل استفاده از موقعیت مرزی و اهمیت همسایه‌های مشترک‌المنافع و فراهم بودن جذب سرمایه
۰/۰۶	۲	۰/۰۶	۲	۰/۱۲	۴	۰/۰۹	۳	۰/۰۳	وجود اراضی باز جهت گسترش فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی د فرهنگی
۰/۱۵	۳	۰/۲۰	۴	۰/۱۰	۲	۰/۱۵	۳	۰/۰۵	جلب مشارکت مردم از طریق تشکیل و فعالیت شوراهای محلی مناطق
تهدیدها								ضریب	
TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS		
۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	ارتباط و تعامل پایین نهادها با نهادهای ملی در مواجهه با بافت اسکان غیررسمی
۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۱	۰/۱۵	۳	۰/۰۵	تداوم حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیر رسمی
۰/۰۷	۱	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	۱	۰/۱۴	۲	۰/۰۷	وجود افکار جدایی خواهی و تجزیه طلبی عدم برخورد با این موضوع مهم و محلی
۰/۰۶	۱	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	تأثیر منفی مهاجران غیر بومی بر ساخت و ساز و گسترش سکونتگاه‌های غیر رسمی در شهر
۰/۱۲	۲	۰/۱۲	۲	۰/۲۴	۴	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	عدم نظر خواهی از مردم در طرح‌های شهری
۰/۱۰	۲	۰/۰۵	۱	۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	ورود مهاجرین جدید به محل‌های سکونت غیر رسمی
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	افزایش جرائم در مناطق سکونتگاه‌ها و بعضاً نگاه سلبی به آن مناطق در امر برنامه‌ریزی
۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	سلطه رویکرد بخشی بر سازمان‌ها
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	عدم وجود قانونمندی در سطح کلان
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	۱	۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۰۵	وجود مشکلات زیست‌محیطی مانند: گردوغبار در بیش‌تر ایام سال
۰/۰۵	۱	۰/۱۰	۲	۰/۲۰	۴	۰/۰۵	۱	۰/۰۵	عدم توجه به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها توسط مسئولان
جمع								۴/۳۰	۳/۷۸
۳/۱		۴/۴۶		۳/۷۸		۴/۳۰			

جدول ۱۸. اولویت‌بندی راهبردهای متناسب با موقعیت تدافعی (WT) بندر امام خمینی (ره)

اولویت	نمره نهایی راهبرد	راهبرد کلی	ردیف WT
۲	۴/۳۰	تمرکز بر تفکر استراتژیک و اجماع مدیران محلی بر اجرای مدیریت یکپارچه شهری و ضرورت هماهنگی بین سازمان‌ها؛	۱
۳	۳/۷۸	توجه ویژه به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها؛	۲
۱	۴/۴۶	جلب مشارکت و توجه به نظرات مردم در تهیه و اجرای طرح‌ها و اطلاع‌رسانی در مورد طرح‌ها؛	۳
۴	۳/۱۰	توجه به مسئله عدالت در دسترسی مساوی مناطق به امکانات، بهبود زیر ساخت‌ها و کاهش شکاف ایجادشده در بین مناطق	۴

بحث و نتیجه‌گیری

ساکنان و کارشناسان گردآوری و تحلیل شد. نتایج تحقیق نشان داد با وجود این که کارشناسان نظر مساعدتری نسبت به شهروندان داشتند ولی در مجموع به نظر می‌رسد، سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) از لحاظ شاخص‌های استراتژی توسعه شهر (حاکمیت خوب شهری، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابل زندگی بودن) در

هدف این پژوهش تعیین وضعیت کنونی سکونتگاه‌های غیررسمی بندر امام خمینی (ره) با توجه به شاخص‌های استراتژی توسعه شهر و تعیین راهبرد مناسب برای بهبود آن بود. برای رسیدن به این هدف اطلاعات لازم با استفاده از منابع اسنادی و ابزار پرسشنامه از دو گروه

اولویت سوم توجه ویژه به مسائل زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها است و اولویت چهارم توجه به مسئله عدالت در دسترسی مساوی مناطق به امکانات، بهبود زیرساخت‌ها و کاهش شکاف ایجاد شده در بین مناطق است. این اولویت‌بندی‌ها با نتایج پژوهش‌های ذکر شده در پیشینه قابل مقایسه هستند.

راهکارها

با نگاهی به نتایج تحقیق راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- ✓ توجه به مدیریت یکپارچه شهری و اقدام عملی در رابطه با آن
- با توجه به جایگاه شورای شهر و شورایی‌ها؛
- ✓ ایجاد هماهنگی بین بخشی از طریق برگزاری جلسات مشترک قبل از انجام هرگونه پروژه در شهر؛ مشورت با خبرگان؛
- ✓ توجه به مسائل زیست‌محیطی در اجرای پروژه‌های شهری و مدیریت شهری؛
- ✓ جلب مشارکت مردمی از مرحله تهیه تا اجرای طرح‌ها از طریق اطلاع‌رسانی‌ها و نظرسنجی‌ها؛
- ✓ توجه به عدالت اجتماعی و اقشار آسیب‌پذیر و پیش‌بینی و ارزیابی اثر اقدامات مدیریت شهری بر این اقشار.

سپاسگزاری

لازم است از ساکنان عزیز و کارشناسان محترم بندر امام‌خمينی (ره) که در گردآوری اطلاعات و تکمیل پرسشنامه، محققان را یاری کردند صمیمانه تشکر شود.

جایگاه مناسبی قرار ندارد. با توجه به نتایج حاصل میانگین شاخص حکمروایی خوب شهری، نشانگر بی‌اعتمادی شهروندان به مدیریت شهری و بر خلاف نظر کارشناسان، عدم شفافیت مدیریت شهری است. در شاخص بانکی بودن ثبات منابع درآمدی و آموزش دارای چالش جدی است. شاخص قابل زندگی بودن از لحاظ بیش‌تر مؤلفه‌ها وضعیت مطلوبی ندارد. شاخص رقابتی بودن در بندر امام‌خمينی (ره) وضعیت بهتری دارد. در عین حال میانگین پایین در شاخص رقابتی بودن نشان دهنده کمبود زیرساخت‌ها است که ضعف مهمی در راه توسعه شهر به‌شمار می‌آید.

نتیجه مطالعات نشان داد که در حال حاضر مدیریت شهری در بندر امام‌خمينی (ره) برای بهبود وضعیت اسکان غیررسمی نیازمند الگویی از مدیریت است که در آن با جلب مشارکت مردمی، مدیریت یکپارچه شهری، هماهنگی بین بخشی، توجه به مسائل زیست‌محیطی و عدالت اجتماعی اقدام کند. با توجه به گسترش شهر، ضعف‌های ساختاری طرح‌های سنتی شهری، موقعیت خاص و استراتژیک بندر امام‌خمينی (ره) و هم‌جواری آن با کلان‌شهر اهواز، اجرای راهبرد توسعه شهر می‌تواند به این شهر بندری برای بهبود سکونتگاه‌های غیررسمی کمک نماید.

راهبردهای به دست آمده از تحلیل SWOT متناسب با موقعیت تدافعی (WT) بود که با ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM) اولویت‌بندی شد و نقشه راه را برای رسیدن به هدف تبیین کرد. اولویت اول جلب مشارکت و توجه به نظرات مردم در تهیه و اجرای طرح‌ها و اطلاع‌رسانی در مورد طرح‌ها است. اولویت دوم تمرکز بر تفکر استراتژیک و اجماع مدیران محلی بر اجرای مدیریت یکپارچه شهری و ضرورت هماهنگی بین سازمان‌ها است.

References

- Abbott, J. (2007). Upgrading informal settlements for integration into the formal, city, *conference on formal and the Informal city, what happens at the interface?* Human Settlements, Copenhagen in Copenhagen, Denmark, 15–18.
- Ahadnejad Reveshti, M., & Moradi Mofrad, S. (2014). The urban development strategy (cds) in the group of low-income urban housing policies (case study: area safarabad and bisim zanzan). *Journal of Regional Planning*, 3(12), 35-47. (In Persian)
- Asady, R., & Rahnema, M.R. (2009). Analysis of the position of good urban rule in mashhad using swot model. MSc thesis in Geography and Urban Planning, Ferdowsi University of Mashhad, (In Persian)
- Ashrafi, Y. (2009). CDS a new approach in urban planning. *Urban management*, 7(23), 89-104. (In Persian)
- Asian Development Bank, (2008). *City Development Strategies to Reduce Poverty*. Manila.
- Castells, M. (2001). *Information age, economics, society and culture*. Three volumes, volume 1. Translated by Abdollah Aligholian, Afshin Khakbaz, Tehran: New Design Publications, 2nd Edition. (In Persian)
- Center for Urban Development Studies (2001). *Assessment of The Oradea city Development strategy*, Harvard University, Research Triangle Institute.
- Cities Alliance (2001). *Annual Report*.
- Cities Alliance (2007). *Annual Report*.

- Cities Alliance (2016). *news*.
- Cities Alliance (2019). *news*.
- Downer, A. (2000). *good governance (guiding principles for impemention)* Published by the Australian Agency for International Development.
- Faraji Molaie, A. (2017). Satisfaction measurement of quality of life in informal settlements, Case study: Bojnourd. *Journal of Urban Ecological Research*, 8(16), 89-100. (In Persian)
- Gunder, M., & Hillier, J. (2007). Problematising responsibility in planning theory and practice: On seeing the middle of the string. *Progress in Planning*, 68(1), 57-96.
- Hall, P., & Ulrich P. (2004). *Urban future 21, A Global Agent for Twenty first Century cities*, E; FN Spone London.
- Hashemi, H., Razavian, M.T., & Sajjadi, Zh. (2017). The role of urban management in the success of urban development strategy (CDS), Case study: Qazvin City. *Journal of Geography*, 15(54), 129-146. (In Persian)
- Hataminejad H., & Faraji Molaie, A. (2011). Feasibility to implementing City Development Strategy (CDS) in Iran. *Journal of Urban and Regional Studies and Researches*, 8(2), 55-76. (In Persian)
- Heydari Chianeh, R., & Rezatabe Azgomi, SKh. (2010). The role of city development strategy (CDS) approach in low income groups for housing policies case study: city of rasht. *Journal of Human Geography Research Quarterly*, 73, 59-82. (In Persian)
- Hosseinzadehdalir K., Sadr mousvai MS., Heydari chianeh, R., & Rezatabe Azgomi, SKh. (2012). An introduction to "city development strategy" (CDS) approach in urban planning process with an emphasis on the master plan's challenges in iran. *Journal of Geographic space*, 11(36), 173-210. (In Persian)
- Iran Statistical Center (2006). *Statistical Yearbook of Khuzestan Province*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (1976). *Khuzestan Province Statistics*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (1986). *Khuzestan Province Statistics*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (1991). *Khuzestan Province Statistics*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (1996). *Khuzestan Province Statistics*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (2016, b). *General Population and Housing Census, Population of the country's cities by gender and age groups*. (In Persian)
- Iran Statistics Center (2016, a). *General Census of Population and Housing, Population by Country Divisions*. (In Persian)
- Irandoost K. (2010). *Informal settlements and the myth of marginalization*. Tehran: Publications of Information and Communication Technology Organization of Tehran Municipality. (In Persian)
- Karimi, F., Abdolazhade fard, A., & Shakoor, A. (2018). The Role of Urban Development Strategy (CDS) in Sustainable Urban Development, Case Study: District 3 of Shiraz Municipality. *Journal of Urban Ecological Research*, 9(17), 91-104. (In Persian)
- Khaloo Baqeri, M., & Qoreishi. MS. (2011). Economic Inequality and the Form of Informal Settlements Growth in Cities- emphasising Iran. *Iths Conferense of Iran Urban Economic, Mashhad*. (In Persian)
- Kokabi, A. (2007). Introduction of a model for quality of life evaluation the city centers, *Journal of Hoviatshahr*, 1(1), 75-86. (In Persian)
- Laleh Poor, M. (2007). Urban governance and urban management in developing countries. *Journal of Urban inquiries*, 20(5), 60-71. (In Persian)
- Mandan Consulting Engineers (2011). *Master plan revision, bandar imam khomeini municipality*. (In Persian)
- Midari, A., & kheirkhahan, J. (2004). *Good governance, development foundation*, Tehran: The Islamic Consultative Assembly Research Center, Office of Economic Studies , 1st edition. (In Persian)
- Mousavi, M.S., & Keykhosravi, P. (2019). Feasibility study of urban development strategy (CDS) by prioritizing development strategies by AHP method, (Case study: Islamabad city). *Monthly Shebak*, 5 (45), 1-10. (In Persian)
- Nazari, M., & Bazargani_Kia, M. (2004). Studying the effect of globalization on textile, clothing and leather industries during the period 1978-99. *Journal of Economic Research*, 39 (64), 103-126.
- Parnell, S., & Robinson, j. (2006). Development and Urban Policy: Johannesburg's City Development Strategy. *Urban Studies*, Vol. 43, No. 2: 337-355, February 2006. Routledge .
- Qaderi, J. (2006). Evaluation of financial and income system of municipalities in Iran. *The Quarterly Journal of Quantitative Economics*, 3(3) و 21-48. (In Persian)
- Rahnama, M.R. (2007). *Identification of informal settlements in cities of Khorasan Razavi province*. Mashhad: Jahad Daneshgahi Publications in Mashhad. (In Persian)
- Rahnama, M.R., Jafari Seyedabad, V., & Gholamzadeh khadar, M. (2012). Analysis of status criteria in city development strategy process case study: chenaran. *Journal of Applied Research*

- in *Geographic Sciences*, 12(26), 107-125. (In Persian)
- Saberi, H., Zarrabi, A., & Mohammadi, J. (2012). Preference of City Development Strategies Using Analytic Hierarchy Process (AHP) Case Study: Esfahan Metropolis. *Journal of Geographical space*, 12(39), 59-75. (In Persian)
- Salimi Sobhan, M.R., Ebrahimzadeh, E., & Mansoori, K. (2019). Review and Analysis of Urban Development Strategy Indicators (CDS) (Case Study: Kazeroon City). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 14(2), 427-440. (In Persian)
- Sarafi, M., & Abdollahi, M., (2008). Analysis of the Concept of Citizenship and Evaluation of Its Status In The Urban Laws, Regulations Ana Management. *Journal of Geographical Researches*, 40 (63), 115-134.
- Tavallaei, R., Azami, M., & Irandoost K. (2014). Defining indicators of informal settlements in Iran. *Journal of Urban Regional studies and research*, 6(21), 43-60. (In Persian)
- Un-Habitat (2003). *The Un-Habitat Strategic Vision*, The United Nations Human Settlement Program, Nairobi, Kenya.
- Zimmerman, J. (2008). From brew town to cool town: Neoliberalism and the creative city development strategy in Milwaukee. *Cities* 25, 230-242. www.elsevier.com/locate/cities
- منابع
- احدزاد روشتی، محسن و مرادی مفرد، سمیرا (۱۳۹۲). نقش استراتژی توسعه شهر (CDS) در سیاست تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد شهری (مطالعه موردی: ناحیه صفراآباد و بی‌سیم شهر زنجان). *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۳(۱۲)، ۳۵-۴۸.
- اسدی، روح‌الله و رهنما، محمدرحیم (۱۳۸۸). تحلیل جایگاه حکمروایی خوب شهری در مشهد با استفاده از مدل SWOT. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد.
- اشرفی، یوسف (۱۳۸۸). CDS رویکردی جدید در برنامه‌ریزی شهری در رویکردی تحلیلی. *فصلنامه مدیریت شهری*، ۷(۲۳)، ۸۹-۱۰۵.
- تولایی، روح‌الله؛ اعظمی، محمد و ایراندوست، کیومرث (۱۳۹۳). شاخص‌های تعریف و تعیین سکونتگاه‌های غیر رسمی در ایران. *مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۶(۲۱)، ۴۳-۶۰.
- ایراندوست کیومرث (۱۳۸۹). *سکونتگاه‌های غیر رسمی و اسطوره حاشیه‌نشینی*. تهران: انتشارات سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران.
- خالوباقری، مهدیه و قریشی، سید محمدشایان (۱۳۹۰). نابرابری اقتصادی و شکل‌گیری رشد سکونتگاه‌های غیر رسمی در شهرها با تأکید بر مورد ایران. *اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران*، مشهد.
- حاتمی‌نژاد حسین و فرجی ملایی، امین (۱۳۹۰). امکان‌سنجی اجرای طرح‌های استراتژی توسعه شهری در ایران. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۲(۸)، ۷۶-۵۵.
- حیدری چپانه رحیم و رضا طبع ازگمی، سیده خدیجه (۱۳۸۹). نقش استراتژی توسعه شهر (CDS) در سیاست‌های تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد شهری (مطالعه موردی: رشت). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۲(۷۳)، ۵۹-۸۲.
- حسین‌زاده دلیر، کریم؛ صدر موسوی، میرستار؛ حیدری چپانه، رحیم و رضاطبع ازگمی، سیده خدیجه (۱۳۹۰). درآمدی بر رویکرد جدید استراتژی توسعه شهری (CDS) با تأکید بر چالش‌های فراروی طرح‌های جامع در ایران. *فصلنامه علمی - پژوهشی فضای جغرافیایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر*، ۱۱(۳۶)، ۲۰۹-۱۷۳.
- رهنما، محمدرحیم (۱۳۸۶). *شناسایی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهرهای استان خراسان رضوی*. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
- رهنما، محمدرحیم، جعفری سیدآباد، وحید و غلام‌زاده خادر، مرتضی (۱۳۹۱). تحلیل جایگاه شاخص‌های راهبرد توسعه شهر (CDS) شهر چناران. *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۲(۲۶)، ۱۰۷-۱۲۵.
- سلیمی سبحان؛ محمدرضا، ابراهیم‌زاده، عیسی و منصوری، کامران (۱۳۹۸). بررسی و تحلیل شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) (مطالعه موردی: شهر کازرون). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۴(۲)، ۴۲۷-۴۴۰.
- صابری، حمید و ضرابی، اصغر و محمدی، جمال (۱۳۹۱). اولویت‌بندی استراتژی‌های توسعه شهر (CDS) با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی AHP (مطالعه موردی: کلان‌شهر اصفهان). *فصلنامه علمی پژوهشی فضای جغرافیایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد*؛ ۱۲(۳۹)، ۷۵-۵۹.
- صرافی، مظفر و عبدالهی، مجید (۱۳۸۷). تحلیل مفهوم شهروندی و ارزیابی جایگاه آن در قوانین، مقررات و مدیریت شهری کشور. *پژوهش‌های جغرافیایی*، ۴۰(۶۳)، ۱۱۵-۱۳۴.
- فرجی ملایی، امین (۱۳۹۶). *سنجش رضایتمندی از کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های غیر رسمی، مطالعه موردی: بجنورد*. *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۸(۱۶)، ۸۹-۱۰۰.
- قادری، جعفر (۱۳۸۵). *ارزیابی نظام مالی و درآمدی شهرداری‌ها در ایران*. *اقتصاد مقداری (بررسی‌های اقتصادی سابق)*، ۳(۳)، ۲۱-۴۸.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰). *عصر اطلاعات، اقتصاد، جامعه و فرهنگ*. مجموعه سه جلدی، جلد اول، ترجمه عبدالاحد علیقلیان، افشین خاکباز، تهران: انتشارات طرح نو، چاپ دوم.
- کریمی، فریده؛ عبدالله‌زاده‌فرد، علیرضا و شکور، علی (۱۳۹۷). نقش راهبرد توسعه شهری (CDS) در توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی: منطقه ۳ شهرداری شیراز. *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، ۹(۱۷)، ۸۹-۱۰۰.
- کوکبی، افشین (۱۳۸۶). *معیارهای ارزیابی کیفیت زندگی شهری در مراکز شهری*. *نشریه هویت*، ۱(۱)، ۷۵-۸۶.

موسوی، میرسعید و کیخسروی، پریسا (۱۳۹۸). امکان‌سنجی راهبرد توسعه شهر (CDS) با اولویت بندی استراتژی‌های توسعه به روش AHP، (نمونه موردی: شهر اسلام آباد). *تسیاک*، ۵(۴۵)، ۱-۱۰.

می‌دری، احمد و خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۳). *حکمرانی خوب، بنیاد توسعه*. تهران: دفتر بررسی‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

نظری، محسن و بازرگانی‌کیا، معصومه (۱۳۸۳). بررسی اثر جهانی شدن بر صنایع نساجی، پوشاک و چرم طی دوره ۱۳۵۷-۷۸. *مجله تحقیقات اقتصادی*، ۳۹(۶۴)، ۱۰۳-۱۲۶.

هاشمی، حسین؛ رضویان، محمدتقی و سجادی، ژیللا (۱۳۹۶). نقش مدیریت شهری در موفقیت رویکرد راهبرد توسعه شهری (CDS) مورد: شهر قزوین. *نشریه جغرافیا*، ۱۵(۵۴)، ۱۲۹-۱۴۶.

لاله‌پور، منیژه (۱۳۸۶). حکمروایی شهری و مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه. *جستارهای شهرسازی*، ۲۰(۵)، ۶۰-۷۱.

مرکز آمار ایران (۱۳۵۵). *آمارنامه استان خوزستان*.

مرکز آمار ایران (۱۳۶۵). *آمارنامه استان خوزستان*.

مرکز آمار ایران (۱۳۷۰). *آمارنامه استان خوزستان*.

مرکز آمار ایران (۱۳۷۵). *آمارنامه استان خوزستان*.

مرکز آمار ایران (۱۳۸۵). *سالنامه آماری استان خوزستان*.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). الف). *سرشماری عمومی نفوس و مسکن، جمعیت به تفکیک تقسیمات کشوری*.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). ب). *سرشماری عمومی نفوس و مسکن، جمعیت شهرهای کشور به تفکیک جنس و گروه‌های سنی*.

